

FINTA ISTVÁN: A FÉLRÉSZES

*Borítólapon lévő kép címe: Felhők az út felett,
fotózta: Hatás Emese művészettörténész*

A FÉLRÉSZES

KISREGÉNY

ÍRTA:

FINTA ISTVÁN

Készült: valamikor az 1960-1970-es években

Hagyományos gépirásból számítógépbe
átírta és szerkesztette leánya

Finta Kata,

2017. november 25-től 28-ig

Ez a történet a második világháború előtt pár évvel kezdődött egy Balaton közelében fekvő, a többi dunántúli faluhoz hasonló nagy községben, Röcsögén. Lakóinak száma valamivel meghaladja a háromezretet.

A határa sem nagy, még az ötezret sem éri el.

Ebből a kis területből is háromezer a falut körülölelő grófi uradalomhoz tartozik. A többi tíz-tizenöt holdas közepes gazda birtoka; húsz holdat is meghaladó nagygazda is jó néhány akad. A többi, néhány holdas kiscgazda, vagy nincstelen zsellér. Ezek napszámba járnak a nagygazdákhoz, vagy az uradalomba. Tekintve, hogy sok a munkakereső ember alacsony a napszám, fizetés. Az erősebb férfiak bandákba tömörülnek, és útépitésekhez, vagy vasútépitéshez szegődnek kubikus-munkára. A fiatalabb rész summásmunkát vállal a nagy uradalmakban; ezek kora-tavasztól novemberig távol vannak az otthonuktól, annyit megkeresnek, hogy áttengődhetik vele a telet.

A község ügyeit a Községi Elöljáróság intézi, segítségére van a Községi Képviselő-testület.

Az előljáróság feje: a községi bíró, akit a lakosság választ meg. Hivatalához nem kell sok ész, megválasztásánál sem fontos az; mindig az lesz a bíró, aki nagyobb áldomást biztosít választóinak. A Képviselő-testület fele a legvagyonosabbakból áll, ezek a virilisek; a másik felét ugyancsak, ugyanolyan módszerrel a lakosság választja. Ezek rendszerint a középgazdák sorából kerülnek ki.

A szegénységet senki sem képviseli. Legmagasabban áll felettük a jegyző, akit formailag ugyan a képviselőtestület választ meg, de mindig azt, akit erre a Főszolgabíró kijelöl, mert azzal ellenkezni senki sem mer. Ezt az állást jelenleg, mint a szolgabíró által helyettesként beosztott Sükkőy tölti be, ami azt jelenti, hogy a közeli választáskor ezt fogják örökös jegyzőnek megválasztani.

A község rendjére a kisbíró ügyel fel; aki egyúttal községi szolga, küldönc, s ha szükséges, akkor rendőr is. Ezt a hivatalt jelenleg Herke Ferke, egy írástudatlan öreg szegényparaszt tölti be, akit évenként választanak újra.

A községi bíró jelenleg Borsos Béni, de csak névleg, mert valóságban neki kevés szava van; a kalapot, azaz a bírói pálcát a felesége, Borsos néni viseli; a faluban mindennek az ő akarata szerint kell történni. Béni egyébként zsíros-paraszt, mert huszonnégy hold földje, és két hold szőlője van. A megválasztása aránylag nem is került sokba, kitelt a saját szüretelésű borból, melyből három hektót erre a célra kellett szentelni. A megválasztását Borcsa asszonynak köszönheti, de örülni ő örül a legjobban, mert mindig van jogcím arra, hogy ne kelljen otthon hallgatni a felesége állandóan pergő nyelvét; Borcsa néni beszélőkészsége meggyezerte közismert.

Béni már kora reggel arra hivatkozva, hogy a jegyzőválasztást kell előkészíteni, eltávozott hazulról; az is természetes, hogy Borcsa néni a kellő ellenőrzést ma sem mulasztja el; ezért a község házára sietett. Azt ugyan nyitva találta, de ember még a környéken sem fedezett fel.

- Ferke! Ferke te! Hol a fenében kujtorog az a kisbíró? Megette a fene az ilyen előljáróságot; ilyenkor egy sincs itt, üres az iroda. Az uram, a Béni, a bíró úr már egy órája eljött hazulról, mondván, hogy fontos dolga van, jegyzőválasztás lesz, azt készíti elő. De úgy látszik, hogy Mózsínál a kocsmában a virilisekkel iszik. Hiába, jó a Főszolgabíró, erőt kell gyűjteniük az ilyen nagy eseményre. Majd adok én neki, csak kerüljön a szemem elé. Tisztára üresen hagyják az irodát, akárki széthordhatja a község vagyonát. Még az a trotyakos kisbíró sincs itt. Ferke! Ferke te!

- Jó napot, Borcsa néni! Kire haragszik olyan nagyon?

- Te vagy az, Panni? Már hogyan haragudnék? Haragszom biz én. Hogy kire? Az uramra, a Bénire, a bíró úrra, arra a málészájúra... Ott áll a munka, de a bíró úr uradzik az irodában, legalábbis nekem azt mondja, de tudom, hogy gyakrabban a Mózsi kocsmájában; ott szokta intézni a község ügyeit. Úgy gondolja: dolgozz te bolond Borcsa, ha nagy-gazdáné akartál lenni! Dolgozz, ha megszakadsz is a munkában, ha olyan bolondot csináltál, hogy bírónak választtattad meg azt az ügyefogyottat. Csak legalább azt a kisbíró meg találnám, hogy Béni után szalaszthatnám, de ki tudja, hogy hol kujtorog az is?

- Azt ne is keresse Borcsa néni! Láttam az előbb, hazament. Ilyenkor tanulni szokott, őt Marci, az unokája tanítja.

- Tanul? Megbolondult? Öregkorára meghibbant az esze? Így is okosabb, mint az egész községi kupaktanács a bíró uramat is beleértve... - Ugyan, bizony mit tanul?

- Tanulja a dobolnivalót. Az előbb láttam, hogy a jegyző egy egész gépelt oldalt adott oda, hogy azt a szokott módon hirdesse ki. Tetszik tudni, a Ferka bácsi nem tud olvasni. Ilyenkor hazamegy, összeül az unokájával, Marcival, és az addig olvassa fel neki, amíg Ferke bácsi kiszedi abból a javát; csak a tanulás után járja be a falut, hogy minden utcasarkon kihirdesse a szöveget. Sajnálom szegény öreget. Az előbb hallottam, hogy a bíró úr megfenyegette, hogy a következő választáskor elcsapatja, ha addig nem tanul meg olvasni.

- Elcsapatja? Ezt a kisbíró? No, még illet! Hamarabb elcsapatom én őt a bírósokodásból; egyszerű, nem adok három hektó bort, és az emberek mást választanak, és Bénik kicseppen a bírósokodásból. Még, hogy elcsapatja a kisbíró? Hát három határban lehet-e olyat találni, mint a Ferke? Olyan jóízűeket mond néha, hogy van min nevesünk a következő dobolásig. Többet ér ő dobolásban, mint a mozi, vagy a színház... Majd én megmutatom, hogy Ferke tovább lesz kisbíró, mint ő bíró!

- Borcsa néni is szereti hallgatni a dobolást? Én is. Olyan csuda jó dolgokat mond néha. Most is azért jöttem ide, hogy meghallgassam a mai dobolást. Láttam a kezében a dobolnivalót. Ötféle dolgot is kell kihirdetni. Biztos tehát, hogy a mai is kitűnő lesz.

- Te, Pani! Szólj be hozzám, ha a kisbíró közeledik, hogy én is meghallgassam, hogy mit dobol? De csak most nézlek meg jobban. Fordulj csak meg, hogy lássalak! Ejnye, de helyre lánnyá cseperedtél, te gyerek! Maholnap eladósorba kerülsz. Hány éves vagy?

- Tizenöt.

- Úgy, a... Telik az idő. Jövő évben akár férjhez is mehetsz (miniszteri engedéllyel). Mondd csak! Van-e már szeretőd?

- Ugyan, hova gondol, Borcsa néni? Nem jár az én eszem legényeken, inkább tanulni szeretnék.

- Minek az neked? Ahogy én látom, már most is olyan szemrevaló vagy, csak úgy fognak kapdosni utánad a legények... De aztán vigyázz! Hozzá ne menj akárkihez! Ha akarod, elvesz a legmódosabb gazda fia is; már hogyha van szeme meg esze.

Hidd el nekem, hogy ilyen formás kis cseléd nem sok akad, mint te vagy. Gondolom, hogy a nyelved is elég éles? Az már biztos, hogy a beszélőképességedet öröklöd az anyádtól, márpedig a Marcsa nyelve nagyon jól pereg. Erre nagy szükség van egy nagygazdaságban.

- Ugyan, Borcsa néni, nem jár az én eszem még a férjhezmenésen...

- Jó, jó! Látom, amit látok. Meg kell ragadni az alkalmat, ha kínálkozik. Ami bizonyos, hogy egy év se telik, és én táncolni fogok a te lagzidon. De most már megyek, nem várok tovább az én málé uramra.

Majd megkeresztelem, s beolvasom neki a litániát, ha hazajön. Mennem kell, mert a munka megvár, nélkülem megáll az egész nagygazdaság. Néha azért meglátogathatnál, Pannikám; egészen megkedveltelek.

- Mit keressen itt egy ilyen szegény lány, egy olyan nagy portán?

- Hát, ami azt illeti, nálunk van mit aprítani a tejbe. Tűrhetően eltart az a huszonnégy hold föld. Én úgy gondolom, hogy még te is lehetsz egy ilyen gazdag porta gazdasszonya. Azt hiszed, hogy én gazdagabb voltam, most te vagy? Jó formás voltam, és jó nyelves. Öregebb se voltam, mint te most, és volt magamhoz való eszem... Béni majdhogy a nyelvét lógatta utánam. Azt hiszed, hogy hozzámentem volna ehhez a máléhoz, ha nincs az a sok földje? Hozzámentem, és az első gazda felesége lettem; de akár úgy is mondhatom, hogy én lettem a faluban a legvagyonosabb gazda, mert Béni sohasem számított. Nálunk én parancsolok, én rendelkezem, bírót is én csináltam belőle; az igaz, hogy három hektó borom bánta. Ni, de megyek. Ne feledd! Szólj be, ha jön a kisbíró!

- Szívesen megteszem, Borcsa néni, beszólok máskor is...

+++II+++

Beke Laci szegény zsellér családból származott; olyan húszéves forma, jóképű legény; kétholdnyi nagyságú földjük van a rétszálon; ez kevés termést hoz, de a szálas gyerek megszerzi mindig a hiányzó részt.

A lányok szemében nem hiba a szegénysége, szívesen legeltetik a szemüket a szép szál legényen. Táncmulatságokon az a legbüszkébb, akit többször is felér táncra. A gazdag lányos anyák ugyan óvják csemetéjüket tőle, de azok azért szívesen ábrándoznak róla. Eddig egynek sem adott okot arra, hogy számot tartson rá. Éppen akkor ért a községháza elé, amikor Borcsa néni hazament.

- Csak, hogy végre, elment az égetnivaló boszorkány! Ha az elkezd kelepelni, nincs hatalom, amely újat tudná állni a szóáradatnak; még a döglött disznóból is ki tudná beszélni a malacot. Mit akart tőled az a vén sárkány, Pannikám? Mert, hogy valamit el akar érni, az biztos; különben nem állna szóba ilyen magunkfajtájával.

- Pukkadozik, mert sem Béni bácsit, sem a kisbírót nem találja sehol. Azok majd igazán hallgathatnak, ha előkerülnek. Merre jár erre, Laci bácsi?

- Most az egyszer egy véleményen vagyok a bírónéval, mert én is a bírót keresem. A különbség az, hogy én nem haragszom azért, hogy nincs itt, mert amíg előkerül, legalább együtt lehetek veled. Sokkal szívesebben enyelgek veled, mint azzal a pálinkáshordóval. Inkább hat ilyen csitrit lássak, mint egyet a dicső elöljáróinkból.

- Nem is elég egy csitri Laci bácsinak?

- Elégnek elég, ha az egy is olyan csinos fruska, mint te vagy. Csak éppen most vettem észre, hogy már kezdesz nagylány lenni.

- Már megint csúfolódik, Laci bácsi?

- Én-e? Úgy ismersz engem? Nekem elhiheted, hogy csinos vagy; én nem szoktam a lányoknak szépeket mondani. Egy kicsit fiatalka vagy még, az igaz, de már is olyan ennivaló. Éppen ezért voltam dühös arra az égetnivalóra. Az még képes lesz elhalászni téged annak az ügyefogyott fiának, feleségnek. Nem is volna rossz; nyerne veled egy jó cselédet, és megspórolna egy félrészt.

- Jaj, ne ijesztgessen, Laci bácsi!

- Már pedig attól a Borcsától kitelik. Az is biztos, hogy az anyád, Marcsa néni két kézzel kapna a kövér falaton. Vigyázz, mert majd addig rája a füledet, amíg oda nem adod a derekad!

- Már pedig én inkább a kútba ölöm magamat, minthogy egy ilyen agyalágyulthoz menjek feleségül.

- Miért? Te lennél az első gazda felesége a faluban.

Módos, tehetős. Lenne huszonkét hold zsíros földed, és annyi hernyóselyem viganód, hogy a többi fehérség megpukkadna az Irigységtől...

- És ráadásul egy málénál is málébb uram. Laci bácsi, csak ügyefogyottnak nevezte, pedig hülye az tökéletesen! Minden nap annyiszor rázna ki a hideg, ahányszor meglátnám azt a bamba pofáját.

- Sok mindenre gyógyszer a nagy vagon.

- Nálam nem. Én majd csak ahhoz megyek feleségül, akit szeretek.

- Ejnye, ni! Mit tud a csirke? Talán már ki is szemeltél magadnak egyet? Nem árulnád el nekem, hogy ki lesz az a szerencsés?

- Na, és? Ha kiszemeltem volna? Akkor sem kötném mindenkinek az orrára. Majd éppen magának mondanám meg? De látom, hogy csak ugratni akar Laci bácsi. Még mindig azt hiszi, hogy gyerek vagyok?

- Nem csak hiszem, hanem tudom is; gyerek vagy, de ennivalóan szép, kedves gyerek.

- Megint csak csúfolódik...

- Nem én. Én az igazat mondom. Akkor leszel te nagylány, amikor én téged magázni kezdek. Addig még csak maradj gyerek! - addig jó, amíg gyerek vagy, és tovább tanulhatsz.

- Hiszen tanulnék én, ha lehetne. Laci bácsi is jól tudja, hogy én tanítónő akartam lenni. Apám be is akart íratni a városi iskolába, de anyám lebeszélte.

- Ezért gyanús nekem ez a két vénasszony; a Borcsa, meg a Marcsa.

- Ne higgye! Az anyám jót akart. Szegények vagyunk, nem bírtuk volna a taníttatási költségeket.

- Elhiszem, hogy így mondta neked az anyád, de én azt jól tudom, hogy a szegénységetek miatt lehetett volna. Mint jól tanuló, ott akár tandíjmentes is lehetett volna. Az apád, Samu bácsi mondta nekem, hogy segély is van kilátásban. Az a legnagyobb baj, hogy a végén itthon maradtál. Mi lesz itt belőled?

- Az, ami a többi szegény lánnyal. Dolgoztam, mint a többi; leszek én is félrészes.

- Gyenge vagy, nem való neked a nehéz paraszti munka. A tested törekeny, csak látszólag vagy erős; a robot hamar tönkretenne. Szerintem neked tanulnod kell, ki kell emelkedni a paraszti sorból. Vagy talán meguntad a tanulást?

- Dehogyan untam volna meg, minden vágyam a tanulás. Óh, ha tanulhatnék!

- Ha rám hallgatsz, tudnék neked segíteni. Tanulj itthon; munka közben is néha ráérsz...

- De hogy tanuljak? Miből?

- Ezen is tudnék neked segíteni. Nekem vannak könyveim; azokat, ha akarod, neked adom.

- Jaj, de jó lenne! Honnan vannak Laci bácsinak a könyvei? Nincs már azokra szüksége?

- Két évvel ezelőtt vásároltam meg egy keszthelyi gazdasági akadémistától. Mulatós gyerek volt, megszorult pénz dolgában, így olcsón eladta nekem az összes könyvét. Így jutottam én könyvekhez. Egy kicsit nagy volt az ugrás a falusi iskolától az akadémiáig, de megbirkóztam vele. Most már könyv nélkül is tudom az egészet, ami azokban van. Én úgy látom, hogy ez a világ belátható időn belül meg fog változni; néhány év múlva eljő a mi napunk. Akkor én vizsgázni fogok. Ha te addig tanulsz azokból a könyvekből, akkor könnyebben végzed el majd a tanítóképzőt.

- Jaj, de jó! Jaj, de örök ennek! Meg tudnám csókolni ezért Laci bácsit.

- Köszönöm az ígéretet. Megjegyzem magamnak. És, amit mondtam, hogy mikor magázni kezdlek, pontosan be is hajtom azt. Nehogy megfélemedj rőla! Amint látom, a bírő jön a kocsmából. Várj itt! Mikor végeztem az irodában, akkor eljössz velem, hogy odaadjam a könyveket, mert reggel indulok a summásokkal...

- Csakugyan nem visz magával? Olyan szívesen lettem volna félrészes. Ott főznék, mosnék magára. Tudok én főzni: krumplilét, bablét, lebbencset, tarhonyát, kását, borsót, lencsét, mamaligát. Akár húst is sütök, főzök, tudom, hogy még az ujját is megnyalná utána. De jó volna, ha mehetnék.

- Mondtam már, hogy az a nehéz munka nem való neked.
- Pedig bírom én a munkát is.
- Ha biztos, hogy van magának már félrészesese...
- Természetesen van; minden férfihez kell egy félrészes. Az én félrészesem Sükösdí Jutka.
- Az a széplány? Most már értem, hogy miért nem engem visz, tudom, hogy Jutkát szereti.
- Szeretni szeretem, de nem úgy, ahogy te gondold. Szeretem úgy, mint a legjobb cimborámnak, Ágál Janinak a gyűrűs-mátkáját. Tavaly Jani volt a summás csoportvezető, az előjáróság bosszúból besoroztatta katonának, most három évig odalesz. Most egyedül Jutkának kell megkeresni a télirevalót. Már a betyárbecsület is azt mondja, hogy Jutkát kell elvinnem félrészesnek.
- Egy félévig együtt lesznek nap-nap után. Egy olyan szép leánnyal olyan sokáig együtt lenni; egészen biztos, hogy bele fog szeretni.
- Mással talán könnyen megesne, de én be vagyok biztosítva ez ellen, én is úgy vagyok, mint te, nekem is más tetszik.
- Ugye, nekem megmondja, hogy ki az?
- Jó, neked megígértem, megmondom majd egyszer...
- Ezt majd én tartom számon. De mesélje el nekem, hogy milyen az a summás élet?
- Megtehetem. Azt te is tudod, hogy a falunkban sok a nincstelen szegény ember. Az uradalom miatt itt senki nem juthat földhöz. Mindenkinék a két keze-munkájával kell megkeresni a télirevalót. Itt kevés a munkaalkalom, és sok a munka is. Röviden szólva, olcsó a munkaerő; olyan keveset adnak a munkáért, amennyit csak akarnak; az éhes kevésért is vállal napszámot. Napszámból nem lehet annyit összehozni, ami elég volna télire. Az uradalom intézője, és itt a faluban a nagygazdák mindig a lehető legalacsonyabbra lenyomják a munkabért. Ha mind itthon maradunk, ez sikerül is nekik, mert, aki éhes, kevesebbért is megy napszámba, de ha a többség más vidéken keres munkát, akkor az itthon maradtak is többet kérhetnek, mert rájuk vannak szorulva.
- És a munkások?

- A summásság sem nagy kereset, de amit összehozunk, az elegendő télire. Summásokat csak a nagy uradalmak szerződtetnek, Ezeknek sok munkásra van szükségük; csak egy summás-csoportot áprilistól novemberig szerződtetnek, így mindig van munkásuk. Átlagban mindenütt hasonló a kereset. Gál Jani a tavaly talált egy jobb helyet, ahol emberségesebb az elbánás, és az ellátás. Emberséges a tulajdonos, és az intézője is; a koszt is tűrhetően jó. Bőven adnak krumplit, babot, borsót, lencsét, kását, tarhonyát, lebbencset, sózott szalonnát. Ha néha megkergül, vagy megmételtyesedik egy birka, vagy eltörik egy marha lába, a kényszervágás húsát is a summások kapják. Ünnepnapokon, és, ha a szőlőben dolgozunk, bort is adnak. Ha a félrészesünk jól tud főzni, akkor tűrhetően jól élünk. A kialakult bért öszön hozzuk haza. És az, elég a családnak télre.

- Hogy vannak elhelyezve?

- Még a legnagyobb urak sem alszanak olyan nagy teremben, mint mi. Ezerötszáz birkának a téli szállása a mi lakosztályunk. A birkák ugyanis nyáron kint a mezőn vannak karámban, amelyet hetenként más és más helyre telepítenek; ezért aztán trágyázzák a földet; a juhászok kisarazásnak nevezik. Ezért a téli lakásuk albérletben nyáron a miénk. Nem élünk vissza a helyzettel, mert csak aludni járunk oda; nappal ugyanis dolgozunk. Kint a szabadban főzünk és eszünk.

- Együtt alszanak a fiúk, és a lányok?

- No, nem egészen; a félrészes társulás csak a nappalra szól. A dolgozó-paraszt jobban vigyáz a másik erkölcsére, mint otthon az édesanyja. Az egyik oldalon a leterített szalmán alszanak a férfiak, a másik oldalon az asszonyok és lányok. Nem is olyan veszélyes, mert legtöbbször a félrészesen a felesége, vagy a menyasszonya, vagy a testvére. Legény, leány csak kevés akad. Mindegyik tisztában van azzal is, hogy a következő évben kisbabával nem lehet félrészes, és így odavész a téli ellátás. Ebben a csapatban is csak Jutkával ketten vagyunk társtalanok.

- Annál veszélyesebb...

- Azt már mondtam neked, hogy rám nem veszélyes. Hátha azt is megkérdezném tőled, hogy miért féltesz Jutkától? Megnyugtatlak, hogy ősszel épségben jövünk haza. Addig együtt dolgozunk, együtt végzünk minden munkát, ami az uradalomban előfordul.

- És miért félrészes a félrészes, ha ugyanazt dolgozza, amit maguk, ráadásul még főz is és mos is magukra.

- Azért a nehezebb munkát a férfiak végzik. Elismerem, hogy így is igazságtalan, de, hogy a félrészes csak feleannyit kap, az régi szokás, mi azon nem változtathatunk. De már látom, hogy integet a bíró. Biztos vagyok benne, hogy fenyegetőzni fog azért, hogy elmegyünk. Nem baj, legfeljebb összeveszünk.

- És, ha Laci bácsit is besoroztatja három évre katonának?

- Tudnál-e te olyan legényt szeretni, vagy ahhoz férjhez menni, aki még csak katonának sem vált be? Én szégyellném, ha nem soroznának be. Ép vagyok, és egészséges. A nyámnyila legényeket semmibe veszik a lányok. Ugy-e, te sem szeretnél olyat!

- Milyeneket kérdez, Laci bácsi? Tudhatja, hogy úgy sem mondanám meg az igazat.

- Meg se siratnál, ha három évre elvinnének katonának?

- Hiába csúfolódik. Azért is megsiratnám...

- Ezért a szóért elárulom neked, hogy nem kellene sokáig siratnod, mert mint családfenntartót, csak nyolcheti kiképzésre hívnak be, vagyis póttartalékos leszek. Várj meg itt. Ha végzek, együtt megyünk hozzánk, a könyvekért.

+++III+++

- Panni te! Panni te!

- Itt vagyok, édesanyám...

- Merre flangálsz egész délelőtt? Ki volt az, akivel az előbb beszélgettél? Én úgy láttam, hogy Beke Laci. Meg ne lássalak többé azzal a koldusivadékkal! Az nem hozzád való! Semmi földje sincs. Nekünk nem sok a földünk, de azért mégis más, mert apai és anyai részről telkes-jobbágy családból származol. Az mégis más, mint egy nincstelen zsellér. Ha még egyszer meglátlak vele, letöröm a derekadat!

- Tehetek én arról, ha megszólít... Felelnem kell.
- Felelj, de csak úgy, elmenőben... Ne állj meg trafikálni vele! Csak úgy, vedd oda, hogy sürgős dolgod van, aztán hagyd faképnél!
- Most azt sem tehettem volna, mert itt kell álljak.
- Miért kell itt állnod?
- Borcsa néni megkért, hogy szóljak neki, ha a kisbíró erre jár a dobolással.
- Borcsa néni? A bíróné? Megkért? Találkoztál vele? Megszólított? Beszélgettetek? Milyen volt hozzád? Kedves volt? Aztán miket mondott?
- Jaj, édesanyám, egyszerre csak egyet kérdezzen! Idejött Borcsa néni, megszólított, sokáig kedvesen elbeszélgetett velem. Még tréfált is, azzal, hogy gazdag asszony lesz majd belőlem. A végén meghívott, hogy néha látogassam meg.
- Az aztán természetes, hogy meg fogod látogatni. Miért ne látogathatnád meg? Azok igazán hozzánk méltó emberek. Egy szállal sem magasabb származásúak, mint mi. Az igaz, hogy egy kicsit gazdagabbak... Neked meg az van, ami nekik kevés; az ész is ér annyit, mint a vagyon. No, meg az se kutya, hogy te fiatal vagy és csinos; hidd el, hogy az is ér annyit, mint az ő vagyonuk! Legyél velük kedves. Légy barátságos! De meg ne alázd magad! Én is Borcsához indultam. Hivatott, beszéde van velem. Te csak maradj itt, várd a kisbíró! Ha közeledik, szólj nekünk...

+++IV+++

Ez alatt bent az irodában a bíró tárgyalta Lacival. Mindenképpen le akarta beszélni arról, hogy elmenjenek summásoknak. Ha olyan sokan elmennek más vidékre, munkára, itthon kevesen maradnak, és nem tudják lenyomni a napszámot, és nem fognak aratót kapni. Próbált kérni, de inkább fenyegetőzött!

- Utoljára mondom: gondold meg, Laci! Itthon is nagy szükség van a dolgozók kezére. Azt nem ajánlom, hogy ujjat húzz az előljárósággal! Tanulhattál volna a Gál Jani példájából. Az veled is megeshet.

- Már többször is mondtam, bíró úr, hogy mi szívesebben maradnánk itthon; nem jó vándormadárnak lenni.

De a kényszer hajt, élni kell; itthon pedig nem lehet keresni.

- Régen is megéltek itt az emberek...

- Mert akkor kevesebben voltak, jutott mindenkinek munka, emberségesebbek voltak a munkaadó is.

A gazdák sem szorították le a munkabért, az aratórészt. Amit ma kínálnak, az még meghalni is kevés. A férfinapszám nyolcvan fillér, az asszonyok ötvenet, a gyermek harmincat, ha kap. Elég-e ennyi fizetség látástól-vakulásig tartó robotért? Aratórészként most is csak a tizenkettediket ígérik, habár máshol most is tíz jár.

- És a sok kiadás, a sok adó; a gazdának is élni kell.

- Attól nem félek, hogy éhen halnak a birtokosok; inkább azt látom, hogy a legtöbbnek meg kell engednie a nadrágszíjat.

- Más munka még csak-csak, de mi lesz az aratással, ki arat, ha elmentek?

- Arassa le az, aki vetette, a kisbirtokos. Azt mutatja a látszat, hogy jó-erőben vannak a gazdák, legalább egyszer meglátják, hogyan él a szegény nincstelen ember. Nem is volna olyan nagy baj, ha leadnának a pocakjukból néhány kilót. Kevesebb lenne a gutaütés, és kevesebbet látogatnák a Mózsi kocsmáját.

- Nagyon kinyílt a szemed, nagyon felválták a nyelvedet, te Laci. Olyan kommunista ízűnek látom a beszédedet. Vigyázz, ne húzz ujjat az előljárósággal! A rendőrség is könnyen rád teszi a kezét. Eljön az idő, hogy megkeserülöd. Jobb, ha meggondolod magad, és itthon maradtok.

- Holnap reggel huszonegy árral indulok.

- Nem fenyegetésképp mondom, de ajánlom, hogy a sorozáson pontosan jelenj meg!

- Megnyugtatom, hogy pontosan ott leszek!

+++V+++

Az ajtónál Panni várt a bírótól kilépő Lacira.

- Jaj, Laci bácsi! Mi lesz most? Hallottam, amit beszéltek.

- Mi lenne? Semmi. Az ő segítségük nélkül is besoroznának.

- Ismerem én jól a bírót, akkor a legveszélyesebb, mikor ilyen csendes hangon beszél; bosszúálló természetű volt az egész családja.

- Nem lesz sokáig alkalma bosszúállásokon törni a fejét; ma még ők ülnek a polcon, de a jövő a miénk.

Te még azt megéred, hogy ebben az egész határban én leszek az agronómus.

De azt megígérhetem neked, hogy a szabadidőmben udvarolni fogok a tanító néninek; azt hiszem, hogy azt akkor Pannikának fogják hívni. Talán még azt is megteszem, hogy néha-néha kezecskólok neki.

- Ugyan, menjen, mindenből tréfát csinál. De az sem egészen bizonyos, hogy az a Panni nevű tanítónő, akárkinek megengedné, hogy csókolhassa a kezét.

- Nos, az nem is olyan fontos, hogy annak a tanító-néninek Panni legyen a neve, hívhatják akár Jutkának is. Ki tudja, Jutka talán még félrészesnek is elmenne azzal az agronómussal.

- Az lehet, ha akárki megfelel annak az agronómusnak.

- Menjünk! Majd út közben eldöntjük ezt a nehéz kérdést. Menjünk a könyvekért, mert, ha Marcsa néni megint meglát együtt, akkor se a könyvekből, se a kézcsókból nem lesz semmi. Tudod, és se azt az előljáróktól, sem a csendőröktől nem félek, de Marcsa nénit mindig tiszteletben tartom.

Amint a fiatalok elhaladtak, az utca másik vége felől két idősebb paraszt közeledett a községháza felé. Panni apja jött egy másik társával. A képviselőtestületi gyűlésre igyekeznek, ugyanis ők is képviselők.

A legutolsó választáskor a parasztság összefogott, és sikerült beválasztani azt a két kubikust is.

- Nem Panni meg ott Beke Lacival?

- De igen, ők azok.

- Jól megnőtt a lányod. Még egy pár év, és eladósorba kerül. Szép pár lenne belőlük.

- Nem is kívánnék én jobb férjet Panninak, mint amilyen Laci. Dolgos, és szorgalmas ember, és ezen felül okos is. Többet tud az, mint az egész előljáróság együtt, a jegyzőt is beleértve. Elég gyakran előfordul az is, hogy az uradalmi intéző is hozzáfordul tanácsért.

- Nem csak az, hanem mindenki a faluban, ha valami baja van; mindig jó, amit mond, amit tanácsol, mindig sikerre vezet, amit javasol. Bennem is ő tartja a lelket; olyan szépen festi a jövőt... Ha igaz lenne!

- Meglásd, hogy igaza lesz. Én is olvasom az újságokat; a munkásság és szerte az országban a nép ébredszik.

Mi dolgozók vagyunk többségben, ha öntudatra ébred a nép, mint a pelyvát seperjük el a mi munkánkból hízó, kizsákmányoló kisebbséget.

- Ebben bízom én is, azért vállalom a nehéz kubikus munkát, pedig már idős vagyok, nem való nekem ez. De nincs más, aki össze tudná fogni az embereket. Bennem megbíznak. Holnap indulok harminc emberrel vasútépítéshez. Nagy szó ez; harminc családnak meg lesz a télirevalója.

- Ezért neked hálásak is az emberek; mikor szükséges, mindig tudsz munkát biztosítani. Mutatja ezt az is, hogy a községi képviselő-választáskor mindent megtettek ellenünk, és a nép mégis minket választott meg hat évre, a képviselőtestületbe.

- De nem sok hasznunk van abból, mert a virilisek, és az előljáróság többségben van, és mindig leszavaznak bennünket.

- Szerintem mégis haszon, hogy ott vagyunk; van, aki megmondja az igazságot; ha más nem is, de legalább félnek tőlünk. Szót emeltünk a nép érdekében, megmutathatjuk a nincstelenek nehéz helyzetét.

- Azt hiszem, hogy ma, más lesz a helyzet, még a virilisek is velünk fognak szavazni. Nekik sem tetszik az a jegyző, akit a főszolgabíró ide behelyettesített. Az itt senkinek sem kell. Az a jegyző senkit sem vesz tekintetbe, egyedül az uradalmi intézővel van jóban. Érthető, mert onnan mindig cseppen valami a konyhára, kocsis is rendelkezésére áll, ha valahová menni akar. Az iskolás gyerekeket is kirendeli a tanítójukkal együtt, ha valami olyan dolog van, amit gyerekek is el tudnak végezni.

- A múltkor is felszólaltam az ilyen ingyen munka ellen, azzal tudtak letromfolni, hogy az nemzetgazdasági érdek...

- Pedig az igazi nemzetgazdasági érdek, ha az a gyerek tanul az iskolában, felkészül az életre. Itt ugyan nehezen teheti ezt, mert a katolikus- és református iskolában több mint kilencven gyerek van egy tanító keze alatt; ideje sincs ahhoz, hogy legalább egy szót szólhasson mindegyikhez. Az igaz, hogy nem is nagyon akarnak, mindkettő inkább gazdálkodik, vásárokra jár, kupeckedik. Ezek a tanítók is azt vallják, mint a főbíró, hogy elég, ha annyit tud a paraszt, ha esik, beáll az eresz alá.

- Figyeld meg jól a mai napot!

Nekünk nem kell az a jegyző, akit a nyakunkra küldött, a viriliseknek sem kell, senkinek sem kell a faluban, mégis ezt fogjuk megválasztani, mert a főszolgabíró ezt akarja.

- Nem tudja megtenni, ha mindannyian ellene szavazunk.

- Mégis úgy lesz. Jól érti az ilyet a főszolgabíró. Ma is kitalál valamit.

- Emlékszel-e arra, hogy rám rontott a múltkori gyűlés alkalmával? Pedig igazán tiszta volt a kezem, mégis rám rontott, hogy minden piszkos-kezü paraszttal nem fog kezét. Mit törődik ő azzal, hogy a nehéz munka a kézen is nyomot hagy? Azt azonban jól tudja, hogy begyullad, megijed a paraszt, és a megfélemlített embereknél könnyebben keresztülviszi az akaratát.

- Menjünk hát az itatókhoz, tegyünk kedvére. Tíz órakor kezdődik a gyűlés.

+++VI+++

- Az édesapák is itt vannak?

- Itt mi is kislányom. A mezőről jöttünk be a gyűlésre. Te honnan jössz? Lacikánál jártam. Könyveket adott, hogy tanulhassak. Így a szabadidőmet itthon is hasznosíthatom. Most azonban be kell szólnom Borcsa nénémhez, jön a kisbíró, és ő szeretné meghallgatni a dobolást. Ott van édesanyám is. Ferke bácsi, a kisbírónk néha olyan érdekeseket mond dobolás közben, ők is meg szeretnék hallgatni.

- Hát csak szólj be, szórakozzatok. Mi megyünk.

- Borcsa néni! - Borcsa néni! Hallatszik már a doboló, jön már erre Ferke bácsi.

- Jövünk galambocskám, édes bogaram az anyáddal együtt. Kíváncsi vagyok, hogy ma is mond-e valami jót Ferke.

- Az igazán jól megmondja két-három szóval a dobolnivalót; rövidebbre, érthetőbbre fogja azokat a sületlenségeket, amiket a jegyző összefirkál neki.

- Úgy van; Ferkének minden szava érthető, és velős.

De már kezdi is.

Figyeljünk!

- Adatik tudtára mindenkinek, akiket illet. A községi előljáróság közhírré teszi:

Először: holnap adószedés lesz az irodában. Ajánlom asszonyok, hogy mindenki szedje össze a pénzes garast, mert, aki nem fizeti be a hátralékot, azt hétfőn meglátogatja a végrehajtó, és, akihez az belátogat, azt megeszi a fene!

Másodszor: sok embernek nem használ a jó szó. Majdnem minden udvarról minden trágyadomb mellé gödröt kell ásni, hogy a lé abban gyűljön össze. Ez a csendörök fogják ellenőrizni. Aki nem tesz eleget ennek a rendeletnek, az megissza a levét...

Harmadszor: Az is többször el volt rendelve, hogy mindenki köteles a kapuja előtt a vízlevezető-árkot tisztán tartani. Azt rendszeresen mélyíteni, tisztítani kell. Az előljáróság megállapította, hogy sokan csak félmunkát végeznek. Újból elrendeli, hogy mindenki a fenekét is vakarja ki...

- Ez már aztán igazán érthető!

- Szóval, ott is vakarni kell, ahol nem viszket.

- Mert különben megiszod a levét...

Negyedszer: A községi bikák, vagy, ahogy a jegyző mondja: apaállatok, vagy állapoták, megöregedtek, azért, mert azokat az előljáróság eladta a mészárosnak. A vármegye ígérte, hogy helyettük ad két fiatalabbat. Hát erre várhatunk. A faluban tehát a tehenek bika nélkül maradtak.

Az előljáróság elrendeli, hogy minden gazda maga köteles arról gondoskodni, hogy ne maradjanak meddők a tehenei...

- Ez aztán igen!

- Jaj, meg kell pukkadni a nevetéstől.

- No, Béni, csak gyere haza! Úzódhatne a hóka tehén...

Ötödször: Minden aratási szerződést az előjáróságnál kell megkötni. Ha nincs írás, nincs aratás: ezt így írja elő a törvény.

Az, hogy az arató meg tud-e élni abból, amit keres, az nem az előjáróság dolga.

- Sohasem mondtál nagyobb igazságot, Ferke fiam. Fannikám! Írd le nekem ezeket, amiket Ferke ma hirdetett. Őszülő fejemből hamar elpárolog a szó, szeretném, ha ezeket alkalmilag előszedhetném...

- Leírom én szívesen, Borcsa néninek.

- Úgy, lelkecském, írd le! Menjünk be! Gyere te is, Marcsa! Jó foszlós kalácsom van, bivalytejes, jó tejfeles kávéért sem kell a szomszédba menni. Amíg a lányka ír, mi elbeszélgetünk, meghányjuk-vesszük az aratást és mást is, amiről veled beszéltem. Kár, hogy azt majd nem hallhassátok, amikor én Béniről beszéltem. A keresztvizet. Pontosan a bíró uram udvaráról folyik ki az utcára a legtöbb trágyalé; ha elrendelte, igya is meg a levét! Pontosan az ő kapuja előtt szorul az árok arra, hogy valaki kikaparja a fenekét. Ráadásul az is, hogy a hóka tehén éppen ma akar űzödni.

- Hát aztán azt meg kell adni, hogy a mai dobolás is remekül sikerült, ha egy idegen végighallgatta, még az újságokba is belekerülhet. De induljunk lányom! Otthon vár a munka.

- És ezt a kisbíró akarja az előjáróság kidobni az állásából? Hiszen ez megfizethetetlen, más községeknek ilyen nincsen. Majd én megmagyarázom Béninek, hogy kit váltsanak le; ti is ismerhetitek a nyelvemet.

+++VII+++

A községháza előtti téren lassan összegyűlt az előjáróság és a képviselőtestületi tagok. Arról tárgyaltak leginkább, hogyan történjen a szavazás a jegyzőválasztásnál.

Meg is jelölték, hogy a sok pályázó közül kire adják a szavazatukat; tulajdonképpen mindegy, hogy ki lesz az, a fontos, hogy ez az egy ne legyen... Végignézték az úton, hogy nem közeledik-e a főbíró négyes fogata.

- Ferke! Szaladj át a kocsmába! Ott van még egy pár virilis. Mindjárt tíz óra, akármikor megjöhet a főbíró, s kezdődik a gyűlés. Már pedig az nem vár senkire. De nehogy te is ott ragadj!

- Nincs nekem pénzem italra. Azok pedig fukarabbak, minthogy engem megkínáljanak egy pohár borral.

- Közben megérkezett a jegyző is.

- Hallotta a bíró úr, hogy mit dobolt az a szerencsétlen, agonygylkolta az én szép fogalmazásomat. Haszontalan, semmirekellő ez, az idegenek még azt hihetik, hogy én nem tudok fogalmazni. Le kell váltani!

- Már én gondoltam arra, de ki vállalja ezt az elég nehéz szolgálatot ennyi bérért? Majd még beszélünk erről. Most az a fontos, hogyan legyen ez a gyűlés.

- Tegnap beszéltem a főszolgabíró úrral. Ő azt mondta, hogy be nem ül abba a parasztoktól bebüdösített tanácsterembe; azért tettem ki ide az udvarra a hosszú asztalt, és mellé a lócákat. Itt fogunk gyűlésezni. A kisbíró kötelessége lesz ügyelni arra, hogy a gyűlés alatt senki ne zavargasson...

- Nekem mindegy, nekem itt is jó lesz megtartani a gyűlést.

- Mikor látjuk, hogy az utcasarkon befordul a kocsija, mi itt helyet foglalunk. Én bevezetem ide a főbíró urat, maguk felállnak, és éljenezzenek. Aztán a bíró úr megnyitja a gyűlést, és üdvözli a körünkbe érkezett szeretett főszolgabírónkat.

- Mit mondjak?

- Azt, amit szokás ilyenkor. Egyébként én súgom, hogy mit mondjon. Már tárgy nem is lesz, csak a jegyzőválasztás, így hamar vége lesz a gyűlésnek.

- Már itt is vannak mind az emberek. Foglaljunk helyet! A virilisek a túlsó oldalon, a választottak ezen a felén. A főhelyen én ülök, mellettem a jegyző és a főszolgabíró.

- Már jön is. Megyek, bevezetem. Aztán éljenezzenek!

- Emberek! - Ugye, egyetértünk, abban, hogy akárkit, csak ezt az egyet nem választjuk meg?

- Erre tessék, főszolgabíró úr! Mindenben a parancsa szerint jártam el.

Itt az udvaron kellemesebb lesz, itt jobb a levegő.

Itt méltóztassék helyet foglalni!

- Éljen! Éljen!

- Jó napot maguknak is.

- Emberek!

- Nem emberek, hanem Tekintetes Községi Képviselőtestület!

- Nem emberek, hanem Tekintetes Községi Képviselőtestület...

- Ne mondjon mindent, amit én mondok, hanem csak a lényeket, azt, hogy a gyűlést megnyitom...

- Csak a lényeket nyitom meg.

- Nem jó. A gyűlést...

- Nekem ne sutyorásszon a jegyző úr! Bolondokat súg. Tudom én, amit tudok. Emberek! A gyűlést megnyitom. Itt van a főszolgabírónk. Itt vagyunk mi. Itt vagyok én, az első ember a faluban; úgy is, mint gazda, úgy is, mint bíró. Ő ugyanaz a járásban, mint itt én, köztetek. Én titeket vezetlek, ő minket visz oda, ahová akar. Ezért köszöntöm őt a falunk nevében. Mit mondjak mást? Azt mondom, hogy dacára az államnak, dacára az egyháznak, dacára Röcsöge nagyközségnek, úgy adja az Isten, hogy hálaisten, mely ténykörmények közt, és annak dacára, és mindazon-által magamnak tiszteletüket ajánlom.

- Éljen! Éljen!

- Köszönöm a bíró úr szívből fakadó üdvözlő szavait. Meghat az a ragaszkodás, amivel körülvesznek engem. Valóban, a szívemben viselem járásom minden községének bűjt, baját, gondját... Amikor tehetem, könnyíték azon. Most is az vezetett Röcsögre, hogy egy igazi megfelelő jegyzőt adhassak maguknak. Olyat, aki a kedvünk szerint jól fogja intézni a község ügyeit. Megérdemli ezt a község.

- Bizony, jó állás ez a miénk. Most is harmincketten pályáztak.

- Van tehát miből válogatnunk.

- Miért válogatnánk? Időm nincs arra, hogy ezt a sok irka-firkát áttanulmányozzam, és ismertessem. Maguk ismerik a földjüket, a trágyát, a búzáat, én ismerem a jegyzőket. Én tudom azt, hogy ki felel meg legjobban, akit majd én jelölök ki.

- És mi?

- Maguk úgy sem értenek hozzá...

- Annyit értünk hozzá, hogy, akinek jobb a bizonyítványa, az a jobb, az tud többet.
- A törvény megadta nekünk a jogot, hogy választhassunk.
- Kicsoda maga? Mit keres itt?
- A nép által hat évre megválasztott községi képviselő vagyok.
- Szóval a prolik képviselője? És most mit akar?
- Élni akarok a törvény adta joggal, választani akarok a pályázók közül.
- Rosszul ismeri azt a törvényt. Mert a törvény nekem ad jogot, hogy a sok pályázó közül én válasszak ki hármat, s csak azokat jelöljem.
- Akkor választani fogunk a három közül...
- Már a másik proli is kezdi. A múltkor piszkos volt a keze, most meg a fejében van a kalap...
- A szabadég alatt vagyunk, és nemcsak nekem van a fejem a kalap...
- Másnak is? Én úgy látom, hogy csak nekem és a prolik két ügyvédjének...
- Gondolom, hogy a főszolgabíró úr is csak egy ember.
- Azt a bűdös paraszt mindenit! Még velem meri összehasonlítani magát! Egy piszkos paraszt előttem csak tiszta kézzel, és levett kalappal állhat. Azonnal vegyék le mindketten a kalapjukat!
- Ha udvariaskodnék, azt mondanám, hogy majd csak ön után... De megteszem, leveszem, legyen kívánsága szerint...
- Én is eleget teszek, habár ősz és félig kopasz a fejem, nem használ neki az égető napsugár...
- Nem érdemes két ilyen alakért mérgeledni! Akarják-e, hogy hármat jelöljek a pályázók közül?
- Szeretnék...
- Hadd legyen mindenkinek a kedve szerint...
- Jól van. Tehát veszem a legfelső, és a két legalsót... a törvény adta jogomnál fogva első helyen jelölöm Sükkei Sebő helyettesített körjegyzőt.
- Éljen! Kiáltotta el magát a kisbíró.
- Mivel Sükkei Sebő nevének említésekor egyhangú éljenzést hallottam, őt törvényesen megválasztott jegyzőnek jelentem ki.

- Mi név szerinti szavazás akarunk, a törvény jogot ad erre.
- Igen, ha a gyűlés kezdete előtt azt írásban kérték, egyébként közfelkiáltással egyhangúan történik a választás!

- No, ez igazán csak egy hang volt, a kisbíró hangja. Tiltakozunk.
- Engem akar meghazudtolni? Ez szabályszerűen megtartott egyhangú választás volt. Jegyző úr! Így legyen a jegyzőkönyvben! Holnap délelőtt jelenjen meg a hivatali helyiségemben, a hivatalos eskü letételére céljából.

Ezt a két embert jól figyelmebe ajánlom. Mehetünk, jegyző úr!

- No, ezt jól megcsináltuk. Ezt az egyet nem akartuk, és ezt kaptuk életfogytig a nyakunkba...

- Hiába terveztünk mi.

- Úgy is mindig az lesz, amit ő akar.

- Nagy urakkal nem jó kukoricázni...

- Az biztos, hogy mindig mi húzzuk a kurtát!

- De mit üti a kisbíró az orrát a mi dolgunkba?

- El fogjuk csapni az öreget.

- Kár mindezen sopánkodni, ezen, mi már úgy sem változtathatunk. Valóban egy hang választotta meg egyhangúan... hogy ő marad, az biztos, de hogy Ferke repül, az még biztosabb!

Legokosabb, ha megyünk, és megisszuk a választás öröme az áldomást.

- Helyes. Úgy is szükségünk van egy kis vigasztalásra.

- Menjetek csak előre, azonnal megyek én is. Te, Samu. Várj egy keveset! Egy pár szavam volna veled.

- Sietek vissza, a mezőre. Ezért ugyan kár volt abbahagyni a munkát.

- Csak azt szerettem volna megtudni, hogy vállalnál-e aratást?

- Szívesen. Úgy nyolc-tíz holdat learatnánk Marcsával; de természetesen a régi szokás szerint, minden tizedikért...

- Csak minden tizenkettedikért... így határoztak a gazdák.

- Akkor arassanak a gazdák! Annyiért én nem fogom meg a kaszanyelet.

- Még meg fogod gondolni azt, Samu.

- Ezen nincs mit gondolkozni. Öreg vagyok, de azért én is inkább elmegyek a kubikusokkal.

Nem segédkezem abban, hogy a gazdák még jobban megnyomóríthassák a szegény népet. Ma minden tizenkettedik, jövőre talán minden tizenötödik, később valószínű, hogy a huszadik jutna csak a dolgozóknak.

Ha a gazdák összetartanak, mi is össze fogunk tartani. A kubikusok, summások mennek ezután is.

Nem lehetünk önmagunk gyilkosai.

Majd másképpen beszélnek a gazdák, ha peregni kezd a mag.

Akkor adnák szívesen a tizediket is, de ha nem, akkor legalább gyönyörködni fogok abban, hogy a gazdák hogyan izzadnak.

No, én megyek! Isten áldja, bíró úr!

+++VIII+++

Alig lépett ki az ajtón, már Borcsa néni csöppent be.

- Itt hagyott. Igaza van. Nincs aratóm, és valószínűleg nem is lesz. Majd arathatok én magam.

- Meg is érdemelné kend, meg azok a virilisek is. Addig piszkálták a szegénységet, míg azok máshol kerestek megélhetést. Kit választottak jegyzőnek?

- Kit? Hát azt, akit a főszolgabíró akart. Sebőt.

- Mindig tudtam, hogy nagy mamlasz az egész kupaktanács. Már hetek óta fenekednek, hogy így, meg amúgy; mikor pedig választásra kerül a sor, lapulnak, mint a nyúl. Hogy történhetett ez?

- Hát úgy, hogy mikor a főbíró olvasta a Sebő nevét, a kisbíró egyedül éljenzett; a főbíró erre egyhangúan megválasztottnak jelentette ki. De hol van az a kisbíró? Ferke! - Ferke te! Még ma elcsapom a hivatalából.

- Még mit nem? Hogy semmi ész ne maradjon az előljáróságban? Én most egyhangúan megállapítom, hogy számár az egész kupaktanács. Mi lesz, ha az egy embert is kiteszitek onnan? Hát, amíg a nyelvem ép és beszélni tudok, megmutatom, hogy Ferke marad. De nem csak én, minden asszony így gondolkozik a faluban. Beszélt kend az aratásról Samuval?

- Beszélttem. Nem jön. De jó, hogy említetted. Megyek és megbeszélem a virilisekkel a teendőket.

- Hogy kend a fészkes fenébe... Egy napra éppen elég az ivásból.
- De megígértem nekik, hogy megyek.
- Akár ígérte kend, akár nem... a gyámoltalan mindenségit az ilyen gazdáknak... Aki még csak aratókról sem tud gondoskodni. Minden, még ez is az asszony nyakába szakad. Hát én már szereztem: van aratónk.
- Van aratónk? Mit beszélsz, te Borcsa? Mindig mondtam, hogy ügyes asszony vagy.
- Samu learat nyolc holdat. Marcsa lesz a félrészesese...
- És mit fizetünk? Én abba nem megyek belé, hogy...
- Nem kértem kendet, hogy beleegyezzen. Én fogadtam, én fizetem.
- De mit mondanak majd a gazdák?
- Az az ő dolguk. De ha kukkanni mernek, ők is megismerik a nyelvemet.
- És a többi ki aratja le? A kend szerelmetes fiacskája, a Panni lesz a félrészesese. Legalább összeszoknak a nyáron.
- Miért kell azoknak összeszokni?
- Azért, hogy ha az egyik ügyefogyott, legalább a másiknak legyen esze. Mert úgy tud meg, hogy a jövő évbe lakodalmazunk, össze fogom őket házasítani.
- Egy kódis szegény leány jöjjön az én portámra?
- Többet ér az a lány, mint amit a kend huszonkét holdja. Minden portára kell egy okos is; ezt kend is tapasztalhatta az egész életén át.
- ami azt illeti, Panni lánynak ügyes, és helyes fruska, de...
- meg ne próbáljon kend ellentmondani, mert... Döntöttem... Panni lesz a mi menyünk.
- Legalább annak az örömére engedd meg, hogy megigyak egy pohárka bort.
- Ma jókedvem van, mehetsz, de ne maradj sokáig! Vár otthon a munka, és amit ma doboltattatok; az út menti árkok, a trágyalé, és a hóka téhen. A gazdaságod intézését vállaltam valaha, mikor hozzád mentem feleségül, de ezeket ma ti rendeltétek el, ezekről maga a gazda gondoskodik.

Teltek-múltak az évek egymás után; Röcsögén az élet nem sokat változott. A szegénység nagyobb lett, a napszám alacsonyabb, a munkabér nem érdemelte a bér nevet, mindig nehezebb, és nehezebb lett a megélhetés. A kubikusok száma a százat is meghaladta, akik az év nagyobb részében távol voltak a falutól, csak a keresményük egy része jött időnként haza, hogy a család abból fenntarthassa magát. A summások is bandákba verődve, uradalmakban robotolták össze a télirevalót.

Az itthon-maradtak is lassan rájöttek, hogy ha összetartoznak, jobb eredményt érhetnek el. Laci és Panni kitartóan, szorgalmasan tanult. Évről-évre a középiskola egy-egy osztályáról magánvizsgát tettek. Ez jól sikerült, mert minden szabadidejüket, az esős napokat, a téli időszakot tanulásra fordították.

Közben kitört a második világháború, Laci is bevonult katonának; bejárta az egész orosz birodalmat; ott is szerzett tapasztalatokat. A faluban nem történt nagyobb változás, legfeljebb a szegénység lett nagyobb még az eddigieknél is. Az emberek érezték, hogy valami változás következik.

Felszabaduláskor felosztották az uradalmi földeket, minden szegény-parasztnak jutott abból egy kis darab. Nehéz volt ezeknek a sorsuk, mert sem szerszámjuk, sem igavonó állatjuk nem volt; ásóval, kapával estek a nekik juttatott földeknek, így is kihoztak abból annyit, hogy élni tudtak belőle, de nem mentek többé napszámba a nagy gazdákhöz. Ezeknek is saját munkájukkal kellett annyit termelni, hogy élni tudjanak belőle. A földjük legnagyobb része természetesen műveletlen maradt.

Lacit a párt a járás gazdasági ügyeinek szervezésével bízta meg. Az ő biztatására az uradalom volt cselédsége, és a község szegényebb parasztsága termelőszövetkezetbe tömörült. Kezdetben ezeknek sem volt rózsás a helyzete, különösen állatokban nagyon szűkölködtek.

Panni letette az utolsó vizsgát is, és a falujában nyert beosztást. Még két másik tanítót helyeztek ide; felváltva délelőtt, délután tanítottak, így már kevesebb gyerek jutott egy nevelőre.

A szomszéd községbe gépállomást helyezett az állam, így a szövetkezet könnyebben tudta művelni a földeket. A keresetük ugyan emelkedett, de még mindig alacsony volt a jövedelem. A munkaegység értéke azért lassan emelkedett. Olvasták az újságokban, hogy sok helyen milyen jól megy a szövetkezetnél a munka, rájöttek, hogy sok minden a vezetőktől függ. Visszamentek Lacára, látták, hogy az a járásban milyen sikeres munkát végez. Összebeszéltek, hogy a következő közgyűlésen őt választják meg a szövetkezet elnökének. Úgy is történt, egyhangúan megválasztották, és, ami meglepte őket, el is fogadta, hogy vállalja a szövetkezet ügyeit, mint agronómus, de elnökül a Panni apját ajánlotta.

Azzal indokolta, hogy mint agronómus, szabadabban tud mozogni, és szervezni; az elnökkel bizonyos, hogy jó egyetértésben tudnak dolgozni. A gyűlés ezt el is fogadta.

+++X+++

Aki régen nem járt erre, az rá sem ismerne a régi Röcsögére; a felszabadulást követő években óriási volt a fejlődés, minden megváltozott. A termelőszövetkezet vezetői rájöttek, hogy községük a Balaton közelében van, ahol különösen a nyári időszakban százezrek töltik a szabadságukat, és az idegen országokból itt üdülő tízezreket is el kell látni minden földi jóval; meg kell változtatni tehát a régi termelési rendet. Azt kell termelni, amire a nyaraló embereknek szüksége van. Kenyérrel bőven ellátták az újonnan épült kenyérgyárak, hússal, felvágottakkal, kolbásszal, salátával, sonkával a pápai húsgyár. Hiány van főzelékekben, korai primőrárukban, virágokban, sőt, illatszerekben is.

Laci fiatal kamasz korában állandó kísérője volt Pávai Vajna főgeológusnak, aki különböző méréseket végzett a falu határában. A csomagjait, felszerelését hordozta utána. Legnagyobbbrészt csak kettesben voltak, s természetesen így sokat beszélgettek. A híres tudósnek tetszett az élénk eszű, értelmes gyerek, így megfigyeléseit mindig elmondta neki. Laci ezekből tudta meg, hogy hazánk legtöbb táján különböző mélységekben ugyan, de majdnem mindenütt van meleg, sőt, majdnem forró víz, amelyet ha felszínre hoznánk, felbecsülhetetlen hasznot hoznának az országnak.

Egy része, mint gyógyvíz volna hasznosítható, más részével virágházakat, korai primőröket termelő épületeket, hajtatóházakat, műanyag fóliás nagy sátrakat lehetne ingyen fűteni, így az egész évben primőrárukkal, friss főzelékekkel lehetne ellátni az országot; sőt, kivitelre is lehetne olyan kutat fúrni, amelyből - igaz ugyan, hogy csak nagy mélységből, nyolcvan-kilencven fokos meleg vizet felhozni - sajnos, ez még sokba kerülne. Az igaz, hogy meghozná majd a hasznót, mert - eltekintve a már említettekről - lehetne a Balaton innenső végénél is egy Hévízhez hasonló meleg-strandot létrehozni, és ezzel a balatoni fürdőidényt kétszeresére nyújtani.

Lacinak jutott eszébe, sőt, ígéretet is kapott helyből, hogy a következő mélyfúrást itt, a község határában fogják végezni; tulajdonképpen ezért vállalkozott a termelőszövetkezet vezetésére. A kút fúrása már megtörtént.

Ezer métert meghaladó mélységből, hetvenhét fokos meleg-víz tört fel, mégpedig bőséges mennyiségben. Így a fejlődés megindulhatott.

Először ugyan sokat akadékoskodtak a falusiak, mikor a gabona-termelést teljesen beszüntette; és amikor óriási területeket virágházakkal, fóliásátrakkal telepítette be, egész domboldalakat telepített be levendulával, más helyen öszibarackosokkal, a bővízü patakot gátakkal elzárta, és egy tíz-hektáros halastavat duzzasztott fel, a legjobb helyeken pedig különböző apró-magvakat termelt, és még sok más újdonságot vezetett be.

A lakosság először zúgolódott, hogy nem lesz mit enniük, de évről-évre rájöttek, hogy helyes minden cselekedete. Eddig nekik elképzelhetetlen hasznót hajtott. Már nem az volt a baj, hogy sok az ember, itt megélni nem tud, hanem az, hogy kevés, nem jut mindenhová munkaerő. Az igaz, hogy más vidékről is szívesen jöttek ide, és vállaltak munkát. A két szomszéd falu termelőszövetkezete is hozzájuk csatlakozott.

Érdemes tehát most legalább egy napra Röcsögére utazni, hogy most is láthassuk az ottani új életet.

- Halló! Halló! Figyelem!

- A községi Tanács tudnivalókat közöl a lakossággal:

Először: délelőtt tíz órától délután öt óráig a községben az áramszolgáltatás szünetel; transzformátor-csere lesz.

Másodszor: Ma este a kultúrházban a kultúr csoport bemutatja a FÉLRÉSZES című darabot, melyet a mi iskola-igazgatónőnk, Bedő Panna írt, és az országban több helyen, de még a fővárosi színházakban is bemutattak. Az előadást megelőzően nyolc órakor a Községi Tanács és az Aranykalász Termelőszövetkezet közös ünnepi közgyűlést tart. Mindenkit szeretettel várunk.

- Nem mondom, akkurátusan működik ez a masina. A fene hitte volna, hogy nekünk valaha gépesített kisbírónk lesz.

- Bizony, ezt egyszerre lehet hallani az egész faluban, tizenöt helyen van hangszóró felszerelve.

- Akár ki se menjek a szobából, ott is hallatszik, de az istállóban vagy az udvaron, a kertben, munka közben is hallgathatom.

- Hiába, más ez, mint régen; még ez is a dolgozók érdekét szolgálja.

- Tudja a fene, de én ezért a Ferke dobolását hiányolom. Hiába olyan jó, olyan tökéletes, de nem tud olyan zamatos szavakat mondani, mint a mi régi kisbírónk.

- Ez azonban célszerűbb, alkalmazkodnunk kell a helyzethez, mióta Laci vette kezébe a vezetést, azóta állandóan fejlődünk.

- Valóban bámulatos az, amit Laci, a te urad, Samu, és Markos csinál.

- Őket választottuk vezetőkné, és jól választottunk. Azóta több mint kétszeresére nőtt a munkaegység értéke. Valaha sokat papolt Laci összefogásról, egy-akaratról, szövetkezésről, de jórészt mi rá sem figyeltünk; most látjuk, hogy mindenben igaza volt neki.

- Hát, bizony, bizony, széthúztunk mi, mint a nyűgös ló, vagy a makrancos. Még ma is egyhelyben toporognánk, ha Laci ki nem veszi kezünkől a gyeplőt. Még az is dicséretére szolgál, hogy nem használ ostort, nem hív, nem kényszerít senkit, hogy belépjen a szövetkezetbe, hanem szép szóval, rábeszéléssel terelgeti be a széthúzókat is a közösbe...

- A munkájának meg is van az eredménye; ma nincsen szegény ember a faluban. Gondolom, hogy most sem te, sem a lányod nem jönne el félrészesnek aratáskor...

- Aztán az a sok építkezés... Alig lehet ráismerni a falunkra. Hogy mást ne is említsek, ott az új iskola, olyat régen még a városban se lehetett látni, most meg valami mezőgazdasági technikumnak egy épületet kezdtek létrehozni.

- Azt se felejtse el, hogy a régi, úgynevezett nincstelenek, egy egész villasort építettek azóta a műút felé.

- Aztán ott a villany, be van vezetve minden házba, de még az istállóba is.

Nincs olyan ház, ahol ne volna rádió, mosógép, sokan már a televíziót is bevezették. Hát régen nem sok ilyen víziófélét ismertünk.

- Lassan minden ház megmotorosodik, csak úgy cikáznak a motorkerékpárok, hogy az ember alig mer átmenni az út másik oldalára. Sőt, vannak már, akik autóban szaladgálnak...

- De a lányok, a lányok, Borcsám! Azokat nézd csak meg, különösen ünnepnapokon! Csupa selyem, nejlon, perlon, meg a fene tudná megjegyezni ezt a sok újmódi nevet. Jobban ki vannak öltözve, mint régen a nagyságosok... Most jönne ide az a gögös főszolgabíró ijedtében „kezicsókolommal” köszönné a volt félrészeseknek.

- Csak azt nem értem, hogy miképpen tudják a gyárak megkötni azt a pókhálónál is finomabb harisnyákat. Meg se merem fogni, félek, hogy szétmállik a kezemben. Ma pedig minden lány abban flangál...

- Teszik, mert tehetik, mert a TSZ az ősön is kilencvenhármát fizet minden munkaegységre; ha így megy, elérjük a százat is.

- Hát, Marcsám, megmondom őszintén, hogy amikor kezdtétek, szidtalak, mint a bokrot; bevallom, hogy átkoztalak is. Azután elál-mélkodtam, elcsodálkoztam, most meg egyenesen bámulok... Már két álló esztendeje, hogy nyúzogatom Bénit, hogy lépünk be mink is.

- És még nem tudtad meggyőzni Béni bácsit? Nem sikerül rávenned, hogy ő is belépjen a TSZ-be?

- Még hogy nem sikerült? Hát olyannak ismersz te engemet, amit én akarok? Amit én a fejembe veszek, azt meg is csinálom. Az igaz, hogy megöregedtem, de a nyelvem még elég fiatal.

- Akkor mégis meggondoltátok, és be fogtok lépni?
- Mi az, hogy belépünk? Én már be is léptem. Most jövök az irodából; aláírtam a belépési-nyilatkozatot.
- És Béni bácsi?
- Erőt gyűjt a volt virilisekkel az aláíráshoz az italboltban... Ahogy ti szoktatok nevezni minket, ma minden középparaszt, és zsírosparaszt is be fog lépni.
- Ennek igazán örülök, mert így mindenki tag lesz, és szövetkezeti község leszünk. Egy birtok lesz az egész határ... a hozzánk csatlakozott két község TSZ-ével a határunk meghaladja majd a tízezer holdat. Még csak ezután lesznek igazi sikereink!
- Béni sokáig gondolkozott... Tudod, te azt jól, ő sohasem szerette a munkát, de nem is bírta. Az a szerencsétlen fiam odaveszett a háborúba; jól járt szegény, akkor sem sokat ért, ma sem számítana. Még, ha az akkori tervem sikerült volna, hogy a te lányodat, Pannit veszi feleségül, az talán belőle is faraghatott volna valakit, amilyen ügyes.
- Ne haragudj, de az én lányom különbet érdemel.
- Ebben igazad van. Megmondom azt is, hogy miért határoztam a belépés mellett.
- Úgy gondolom, hogy nekünk, kettőnknek jórészt elég lesz a megélhetésre a földjáradék.
- Ha öregek is vagyunk, de azért még össze tudunk kaparni egy pár munkaegységet is; egy pár év múlva nyugdíjra is jogosultak leszünk. Az orvos, a patika sem kerül majd pénzbe.
- Hol vagy te még, Borcsa, a nyugdíjtól? Ahogy én téged ismerlek, lepipálsz még most is sok fiataalt. Te egymagad össze tudsz hozni évenként harminc-negyvenezer forintot.
- Ne bolondozz, Marcsa! Hogy kereshetnék én annyit?
- Még többet is. A baromfitenyésztő telepünk brigádvezetője még többet is megkeres.
- Mi a csuda? Hát, brigadérost akartok belőlem csinálni?
- Ezt Lacitól tudom. Az ő jelszava, hogy mindenkit a megfelelő helyre; ezért lesz brigádvezető belőled. Laci mindig mondta, hogy akkor fogunk a baromfi-tenyésztéshez, amikor Borcsa néni belép.

- Mondta? Azt mondta Laci? Én azt gondoltam, hogy ő haragszik rám? Tudod, nagyon összevesztünk, amikor a Pannit beszerveztem hozzánk félrészesnek. És most mégis azt mondta? Aranyos gyerek. De már félig fel is van építve a baromfi-telep?

- Igen, mert Laci már az őszi közgyűlésen bejelentette, hogy kezdhetjük az építkezést, mert mikorra az elkészül, addig Borcsa néni is belép a szövetkezetbe.

- A vesémbé látott az a rafinált, ördögös gyerek...

- Később is többször mondta nekem: ez lesz a Borcsa néni birodalma.

Az ólak közelében van az a mesterséges nagy halastó; jó lesz az Borcsa néni libáinak, kacsáknak.

Meg fogjátok látni, hogy az üdülőt már a következő évben ő fogja ellátni rántanivaló csirkékkel, hízott kacsákkal, libákkal; olyan kilósforma libamájakat is csak ő tud előállítani...

- Csakugyan ezt mondta? Nagy kár, hogy nem az én fiam! De így is szerzek neki egy olyan feleséget, hogy megnyalhatja utána mind tíz ujját. Már jól elhagyta a harmincat, ideje lesz megházasítanunk. Igazán kár volna, ha a falu kifogná az ő fajtájából.

- Halló! Halló! Figyelem! A brigádvezetők azonnal jelentkezzenek az irodában megbeszélés végett! Közlöm ismételten is, hogy negyedóra múlva megszűnik az áramszolgáltatás - transzformátor csere miatt! Délután öt óráig nem lesz villany.

- Szóval, ezután minden nap a brigádvezetőkkel együtt nekem is jelentkezni kell parancs-kihirdetésre, az agronómusnál?

- Látod, hallották a hirdetést, és máris jönnek, most fordultak be az utcasarkon... - Akkor megnézem, hogy kik azok: Sári, Julcsa, Elek, Anti, Marci, és még három idegenből jött fiatal. Én talán egyedül is vagyok annyi idős, mint azok együttvéve. Valóban okos gyerek ez a Laci, mert ennyi csirkéhez valóban kell egy kotlós is.

- Látod, ezek mind a falunkból való, tanult gyerekek. Milyen nehéz volt Panninak rábeszélni a szülőt, hogy taníttassák a jó eszű gyermekeiket. Most bizony előfordul, hogy a szülő a leánykája brigádjában dolgozik. És az a legszebb, hogy szót is fogadnak nekik; hiába, ma a tudás a fontosabb. - Valóban, mind a lányod neveltjei, ő vitte felsőbb iskolákba ezeket.

- Menjünk be hozzám! Ne félj! Ma is van friss, foszlós kalácsom, jó tejfeles kávé. Leülünk a kerti asztalhoz, elbeszélgetünk, és onnan azt is hallhatjuk, hogy mi történik a tanácsháznál, és a faluban.

+++XII+++

A vezetőségi tagok az irodában várták, amíg a brigád-vezetők összegyűlnek, némelyiknek nagyobb távolságról kell bejönni. Volt mindig elég beszédtema. Az elnök éppen egy humoros témát említett. Az őszi közgyűlésen agronómus éppen arról beszélt a tagságnak, hogy a műtrágyázást jobban fel kell karolni, mert nincs elegendő istállótrágya.

Azonban még akkor is a műtrágya fokozza a termés eredményét.

Eddig is az volt a baj, hogy nem tudtunk még elegendőt beszerezni. Példának hozta fel, hogy a műút felőli domboldalra ebben az évben még nem jut pénz, így azt legfeljebb zabbal tudják bevetni, ami bizony nem hoz kellő jövedelmet. Béni bácsi, akit a kíváncsiság ide vezetett, nem állta meg szó nélkül:

- Hát Öcsém! Én sohasem sóztam a földet, de mégis mindig eleget termett.

Az agronómus hibája magyarázta azt, hogy a „Péti-só” mennyivel fokozza a termés-eredményét. Béni bácsi nem tudta meggyőzni. Laci a végén elmosolyodott, és azt mondta az akadémikuskodónak:

- Tudom, hogy Béni bácsi tud olvasni, így arra kérem, hogy a tavasz vége felé sétáljon el a műúthoz. Amint mondtam, a domboldal zabbal lesz bevetve, és, sajnos, ebben az évben oda még nem jut műtrágya.

- A falusi ember előtt közismert, hogy ha trágyázáskor nem szórják szét a trágyát, ott, ahol több maradt, sokkal kövérebben, magasabbra nő a zab, és a levélzete is sötétebb zöld lesz. Mikor tavasszal a zabvetés már megtörtént, az agronómus egy zsákot akasztott a nyakába tele pétisóval, és végigsétált a domboldalon. Közben állandóan szórt a műtrágyát, azaz hatalmas betűket rajzolt a bevetett táblára. Aztán tavasszon óriási derűtséget keltett mindenkiben az, hogy aki a műút felé ment, egy mondatot olvashatott a növekvő zabtáblán:

- AKI NEM HISZI, AZ SZAMÁR!

- Volt mit hallgatnia Béni bácsinak a falusiaktól; így nem csak ő, de mindenki elhitte, hogy hasznos a műtrágyázás, nem kidobott pénz, mit a pétisóért kifizetnek.

A közben beérkezett brigádvezetők is jól mulattak ezen, mert - habár ők maguk is mind olvasták, az még mindig olvasható, mert azon a csíkon, ahol műtrágyával betűket rajzolt az agronómus, most is legalább két arasszal magasabb a zab, és messzire kitűnik a táblából.

Közben Laci belekezdett a napi riportba:

- Látom, hogy már mind itt vagytok. Sokáig nem akarlak feltartani, mert a munkahelyeteken mindegyiketeket felkereslek.

Ott kaphattok részletesebb utasításokat.

A helyzetünket én innen is tisztán látom. Most csak egy néhány utasítást kaptok, és meghallgatom az esetleges kívánságaitokat. Talán kezdjük a kertészetnél! A siófoki, a füredi, az almádi, a badacsonyi, a földvári elárúsító-helyeinkről, ma állandóan telefonon zaklatnak, hogy küldjek több árut. Elek! Tudtok-e többet küldeni?

- Tudnánk, mert a termés elég bőséges: paprika, paradicsom, és más zöldségféle is van bőségesen. Az új öntözőmű remekül működik, és az én terményeim mind megkívánják a bőséges öntözést. Csak egy bajom van, mégpedig az, hogy kevés az emberem arra, hogy szállításra többet előkészítsek.

- Sajnos, ezen egyelőre nem segíthetek, a szedést, az összegyűjtést még nem tudom gépesíteni. Ezért tanácsot adok: Az iskola igazgatónőjétől kérjél néhány úttörőt, félnaponként váltakozik a tanítás, a szabad félnapjukon a gyerekek szívesen leszedik a paradicsomot, paprikát. Ehhez nem kell nagy tudás, de ajánlom, hogy biztosíts nekik jó százalékot, akkor sikeres lesz a munkájuk.

- Hogy állunk gyümölcs, és virág dolgában?

- A gyümölcs rendszeren megy naponta, természetesen az érés szerint. A mi gyümölcsünk kelendő, és jól is vásárolják. De a Balatonnál most nem tíz, hanem százazrek üdülnek, s azoknak, amit szállítunk, az kevés, állandóan többet követelnek az elárúsítóhelyeink. Ide is jó lenne egy néhány úttörő gyümölcs-szedésre; nem volna baj, hogy esznek is a gyümölcsből, jutalékot is tudnék biztosítani, amivel többet tudnánk szállítani.

A virágainknak még a sokszorosa is elfogyna. Még a szokottnál is több fogy el, úgy látszik, hogy a Balatonnál több a szerelmesek száma. Különösen a szegfűkből, rózsából szeretnék többet szállítani, a szerelmes üdülők virágért minden pénzt megadnak.

Tavasza ígérek neked még legalább ezer rózsatövet. A rózsát nem csak a szezon alatt tudják értékesíteni; a fővárosi virágüzletek is szívesen átveszik, de külföldről is érdeklődnek; a szerelem nemzetközi jelenség, a virág még a repülőgép szállítást is jól bírja.

A szegfűmagot gyűjtsétek, mert nyáron még tíz virágházat építünk, azt be kell telepíteni. Jut-e az idén tulipánhagymád értékesítésére is?

Ugyancsak jó lenne a kardvirág-hagyma készletünket is szaporítani, azt is drágán el lehet adni.

A legapróbbakat is gyűjtsétek össze, mert egy-két év alatt azokból is nagyokat tudunk varázsolni!

- Most Sári következik, az epres, és a málnás parancsnoka. Nálatok már lezajlott a főszezon, de a konzervüzemben még mindig tart a szörp készítése. Sajnos, ebből sem elég a készletünk. De örülj, mert Nógrádban sikerült lekötönm pár vagonnyi készletet, még talán a héten megérkezik. Siettesd a munkát, hogy el tudjuk látni az üdülőket; nagyon keresettek a mi szörpjeink. Ezen felül a káposztás nevű helyen az alsó részt eperrel, a dombost pedig az idén málnával kell betelepíteni. Ígérj az úttörőknek nagyobb százalékot, te is kaphatsz ott segéd-munkaerőt.

- Most kerül sor az illatos hölgyünkre, a levendulásra. Téged csak azért kértelek ide, hogy tudtadra adom, hogy egy egész domboldalt átengedünk nektek, levendulásnak, azt be kell vele telepíteni. Az üdülők közül a fiatal férfiak, de még az idősebbek is, a virágok által igyekeznek szerelmi sikereiket gyarapítani, de a hölgyek sem maradnak el ezen a téren, azok az illatszerek vásárlói. Nem tudok annyi levendulát termelni, hogy az itt el ne fogyjon.

- Igaza van Laci bácsi. Nekünk kétszerannyi a rendelésünk, mint amit teljesíteni tudunk. Örülünk, hogy még egy jódarabot telepíthetünk; itt sokkal jobban nő, szebben fejlődik a levendula, mint Tihanyban.

- Az első, aki munkaerő-hiány miatt nem panaszkodik. Annyi helyet adok, amennyi kell. Ma beléptek a középparasztok, ezeknek a teljes legelőjét betelepítheted. Az éghajlatunk itt megfelelő, félig-meddig mediterránnak is mondható; mai szakkifejezéssel, jó a mikroklímánk. Tehát minden lehajló ágat földeltess el! - Gyökeresztess meg azokat, gondoskodj dugványokról. Még meghallgatjuk az aprómag termelőnket is.

- A más közepes termést hozott, helyén a következő évben ott a kömény; ami külön művelést nem is igényel, legfeljebb tavaszon megszórjuk műtrágyával. A következő évben rekord-termés ígérkezik. A lóherénél kárt okozott a szárazság; a jövő évben ezt is öntöznünk kell.

Annál jobban hozott a lucerna, amit már az idén is öntözni tudunk. A here- és a lucernamagot bármilyen tételben el tudnánk adni.

Gondolkozzál, hogy még minek a termelését lehetne bevezetni.

- Már meg is tettem, azaz gondolkoztam. Kellene egy ár hektárnyi hosszúlevelű útilaput vetni; olyat, ami a Béni bácsi magheréjét rendszerint tönkre szokta tenni. A Herbária érdeklődött az iránt, hogy tudnánk-e ilyet neki szállítani; jó köhögés elleni orvosságot csinálnak abból. Ugyanúgy lehetne még majoránnát és más gyógynövényfélét is termelni; a Herbária minden mennyiséget átvesz.

- Majd ezeken is gondolkozunk...

- Van-e valami kívánsága a sajt-mesterünknek?

- Inkább jóváhagyásra van szükségem. Ugyanis a kannás-tej szállítást teljesen beszüntettem, a vajgyártást is beszüntettem. Ezekből bőven szállítanak az állami tejüzemek, különben is ezeken kevés a haszon. Ezzel szemben nagyon megkedvelték az üdülőkből a mi csemege-sajtunkat. Ez olyasféle, min régen a Romadur, vagy a Pálpusztai, csak a mienk egy fokkal bűdösebb; talán éppen ezért kedvelték meg. A haszon legalább a kétszerese, mint amennyit a tejért, vagy a vajért kaphatnánk. Nevet is adtam neki: „Röcsögi-illatos.” Már jól ismerik, és keresik.

- Helyes, jóváhagyjuk, jövőre kétszer annyinál is többet fogsz kapni érte. Nemsokára kész lesz az új ezer-férőhelyes új istállónk, ha azt faj-tehenekkel benépesítjük, akár az egész Balaton-környékét bebűdösítheted „Röcsögi-illatossal.”

Minden nagygazda, minden középparaszt belépett, a csatlakozott TSZ-ekkel a határunk jóval tízezer hold fölét nőtt; így lesz takarmány, abrak, siló, stb. bőven. Legfontosabb az, hogy az épületek időre elkészüljenek.

- Könnyű azt mondani, hogy ezt építünk, azt építünk. A sok ígérgetésnek mindig én iszom meg a levét, ahogy az öregapám mondani szokta doboláskor... Marci építs egy istállót! Marci teremts egy baromfi-paradicsomot! Marci, alkoss még vagy tíz virágházat, sőt, siló is szükséges, vagy öt. Egyetlen szerencsénk van, hogy a csillagokból semmi hasznunk nincs, mert akkor Marcinak csillagvizsgálót is kellene építeni. Hát olyan feleletet én is tudok adni, mint a Meteorológiai Intézet:

- Ha holnap nem esik eső, valószínűleg kisüt a nap. Ha ez így megy tovább az építésnél, bizonyos, hogy beborul, fele sem épül fel a tervezetteknek őszre. Minden gépem állandóan mást csinál:

Három teherautóm kő, homok, téglá, cement helyett állandóan gyümölcsöt, zöldséget szállít a Balatonhoz, hat traktorom pedig mindig szánt, így vontatóm sincs. Most sincs semmiféle épületanyagom, az embereim keze túlfinomul a tétlenségtől.

- Megszoktuk már, Marci, hogy te mindig morogsz. Segíteni fogunk rajtad is. Két nap múlva kész leszünk a szántással; lesz tehát hat vontatód. A gépállomásról elkérek minden heverő gépet. Hordathatod kedved szerint a különböző épületanyagodat. Nem féltetek téged, sem a brigádodat; nem csak, amit felsoroltál készül el őszre, de befejezitek a mezőgazdasági technikum építését is; meg kellene nyitni itt azt az iskolát, mert a termelőszövetkezetünknek sok szakemberre van szüksége. Különösen akkor fejezed be azt, ha Pannika igazgató néni a nyakadra jár; annak te nem tudsz, jobban mondván nem mersz ellentmondani. Van-e még valakinek valami különösebb kívánsága? Ha nincs, úgy végeztünk is. De nem csak azért hívatlak egybe, azt akarom még közölni veletek, hogy este a színdarab után tánc lesz a kultúrházban, és oda titeket és a brigádtagokat szeretettel elvárjuk.

- Éljen! Éljen!

- Hát, ez a Laci bácsi csuda okosokat is tud mondani.

- Mi lányok, hálából jól megforgatjuk, úgy is egész héten ő táncoltat minket.

- Ne ígéress, Julcsa! Mert a sajtimestered még párbajra hív, ha velem táncolhatsz. Inkább azon törd a fejed, hogyan lehetne azt legalább egy estére szagtalanítani; mert igaz ugyan, hogy mi röcsögiek vagyunk, de nem nagyon szeretjük az ő röcsögei illatosát... Az a szerencse, hogy te vagy a levendulás, és a te illatszered kissé fékezi a vőlegényed illatát.

- Nem veszi észre Laci bácsi, hogy mennyire elkényesedtek a röcsögei parasztok?

Megmondom őszintén, hogy részben éppen a szaga miatt választottam vőlegényül, nekem túlságosan úri szagom van a sok levendulától. Így a kettő kiegészíti egymást.

- Gyerekek!

Ígérjük meg Laci bácsinak, hogy, ha gyakrabban rendez bált nekünk, mi legalább ötven százalékkal teljesítjük túl a normát.

- Le fogsz maradni, mert én túlteljesítlek téged.

+++XIII+++

Mikor az agronómus a rögtönzött termelési-értekezlet után kijött az irodából, Panni, az iskola igazgatója szólította meg:

- Végighallgattam innen az udvarról az agronómus elvtárs intézkedéseit. Hogy jönnek be a munkába a gyerekek?

- Igazán remek valamennyi. Látszik, hogy Pannika neveltjei. A szakiskolákból magukkal hoztak minden tudást; nem hiszem, hogy ott maradt volna valami. Igazán jó volt, hogy az igazgatónőnk rábeszélte őket a továbbtanulásra; igazi szakemberek lettek. Magácska, Pannika, igazán aranyat ér.

- Ejha! - de kiművelődött a mi agronómusunk. Magácska! Pannika! Jó, hogy nem úgy üdvözölt: csókolom az aranyos kezecskéit drága Csibikém! Én úgy emlékszem, hogy, mikor valaha sumásnak indult, másképpen szólított.

- De Pannika! Egy komoly általános iskolai igazgatónőt csak nem szólíthatok úgy, mint egy copfos csitrit, aki akkor még csak félrészesnek sem vált be.

- Nem. De én úgy emlékszem, hogy volt akkor is olyan, aki bevált. Bizony, akkor egészen másképpen beszélt. Hiába, feledékenyek az emberek. Telik az idő, változnak az emberek. Úgy emlékszem, hogy akkor így szavalt: majd akkor Panni, ha én tégedet magázni kezdlek... Tudja is azt egy nagyhatalmú agronómus, hogy akkor mit ígért egy csitrinek.

- Igaz, akkor azt ígértem. De akkor magácska is ígért valamit. Én úgy emlékszem, hogy el akart jönni velem félrészesnek. Kíváncsi vagyok, ha most hívnám, eljönne-e?

- Félrészesnek gondolja? Kétszer is meggondolnám. Ma egyenjogúak a nők. Félrészesként szolgáljak?

- Ugy-e, mondtam, hogy Magácska is megváltozott. Meg sem adta, amit akkor ígért.

- Nem is kérte. Maga sem teljesítette az ígérését.

- Én úgy gondolom, hogy leghelyesebb volna, ha leülnénk ide, és különösen most teljesítenénk azokat a régi ígéreteket.

- Azt most nem lehet, mert engem is vár a brigádom, a tizenkét tagból álló nevelőtestület; rövid értekezletre hívtam egybe őket.

- De annyit legalább megígér, hogy értekezlet után visszatér ide.

- Azt talán megígérhetem. De először meg kell kérdeznem Rózsát, a gyakorlósomat, hogy engedélyezi-e. El kell ismerni, hogy valóban ragyogó szép fekete szemei vannak, olyan igazi mélytűzők, és használni is megfelelően tudja. Nem is csodálkozom azon, hogy sokan, talán az agronómusunk is, melegedni szeret azok sugaránál.

- A Rózsa csakugyan helyes gyerek, nem tagadom, hogy szeretek vele néha eltréfálni, de nem úgy, mint azt Magácska rólam feltételez, ha az értekezlet után nem jön vissza.

- Annyit már ígértem, hogy talán. Csak attól félek, hogy megint csak azt hallom, hogy Magácska! Pannika! - Aranyoska! Puszi! azt a félrészeségtől megmenekedett parányi kacsócskáit. Ezeket mind, mint egész-részes tanulta el valaha a munkaadóitól? Tudtam már akkor, hogy tehetséges jó tanuló.

- Megálljon! Kigúnyolt! Ezért még számolunk!

- Jól van. Számolunk. De nem tudom, hogy kinek van több számon kérnivalója?

- Igazán szemrevaló lánnyá fejlődött a lányod, Panni; azon igazán nem csodálkozom, hogy mindig körülötte forgolódik az agronómusunk.

- Az igazat megvallva, én is úgy látom, hogy készül valami köztük. Bizony, annak igazán itt az ideje.

Régen az annyi idős lány már vénlánynak számított, mert bizony már Anna is elhagyta a harmincat, az agronómusunk talán a harmincötöt is.

De hát a szokások változnak, úgy mondhatnám, hogy eddig nem értek rá, hogy összeszerelmeskedjenek...

- Hát, bizony, komám, telik az idő, mi is jócskán megöregedtünk.

- Ahogy én látom, a természete inkább az anyjáié, tőled inkább az alakját, a makacsságát örökölte, mert az, amit a fejébe vesz, azt keresztül is viszi. Én direkt, élveztem, hogy fiatal léte, kordában tudja tartani azt a tucat tanítót. Emlékszel-e még? A mi időnkben csak két tanító volt; egyik az alvégen tanította a katolikusokat, a másik a felvégen, a reformátusokat.

Ha ugyan azt tanítónak lehetett volna nevezni. Legalább félnapot az udvaron töltöttük, ha nem, akkor is a tanító dolgát végeztük a kertjében, vagy a mezőn. Nem telt el egy hét sem, hogy soron kívüli szünetünk lett volna, amikor a tanítónk kupeckedni ment a vásárokra.

- Ma még a tízperc is csak tíz, alig csengetnek be, már folyik is tanítás. De tudnak is ám a gyerekek!

- Az bizonyos, hogy én már gyermekkorában pontosságra szoktattam Pannit; apjától, anyjától is csak pontos munkát láthatott.

- Arra emlékszel-e, hogy mennyit kellett kínlódjon addig, míg rá tudta venni a parasztokat, hogy taníttassák tovább a gyerekeiket. Ma már mindegyik büszke a gyerekére, mindegyik többet keres, mint ő, arról ne is beszéljünk, hogy mennyivel többet tud. Elég sok olyan szülő van, aki a gyermeke brigádjában dolgozik; élvezet nézni, hogyan engedelmeskednek azoknak.

- Még azt is el kell ismernem, hogy azt is Lacinak köszönhetjük, hogy Panni ma az, aki. Mint szegény kisparaszt, nem tudtam a taníttatásához pénzt összehozni, nem tudtam városi iskolába beíratni, pedig hogy vágyott tanulni az a gyerek. Továbbtanulás helyett be kellett álljon a bíróhoz félrészesnek.

Akkor ez a Laci gyerek megszánta, és adott neki egy nyaláb könyvet, a keszthelyi gazdasági akadémia tankönyveit. Ez bizony nem nagyon stimmelt az ő akkori tudásához, de ő csak úgy falta a betűket, bevágta könyv nélkül az abban lelhető tudományt, habár talán nem is értette. Ez hasznos volt, mert ugyancsak a Laci biztatására magánúton minden évben vizsgázott egy-egy osztályról, így a felszabaduláskor könnyű volt képesítőt tennie, így lett ő Laci jóvoltából pedagógus. Hála a gyerekkori tanulmányainak, a gazdálkodáshoz is jobban ért, mint sok szakember.

- Az bizonyos, hogy ez a két ember, Panni és Laci a legnagyobb szerencséje a mi falunknak; ami itt most van, azt nekik köszönhetjük.

- Ha jól meggondoljuk, igen, mert igaz, hogy mi is értettünk a föld műveléséhez, de nélkülük ma is úgy dolgoznánk, mint nagyapáink dolgoztak valaha. Ha azok kikelnének a sírjukból, nem ismernének rá arra.

- Mindig olvasom az újságot, tudom, hogy nagyon sok községben csak úgy teng-leng a TSZ, mi pedig évről-évre gyarapodunk.

Valaha a község határa és az uradalom nem tudott kenyeret adni a lakosságnak, nem volt munkaalkalom, nem volt kereset, a dolgozóknak messzire kellett menni, hogy megszerezzék a télirevalót; ma pedig kevés az ember... Régen a fél falu elment kubikolni, vagy summásnak, ma idegenből jönnek ide dolgozni.

- Pedig az igazság, hogy a munka dandárját gépekkel végezzük. A TSZ-nek annyi gépe van, hogy akár gépállomásnak is beillene.

- Kinek jutott volna eszébe az, hogy búza helyett epret, málnát, mákot, köményt, levendulát, s holmi összevissza füveket termeljünk... a szükséges köményt még a réten gyűjtögettük össze szálanként. Vagy vegyük az a mocsaras, lápos völgyet, ahol legfeljebb lónak való csátés szénát kaszálhattunk; ha el is tekintünk az onnan kifogott halaktól, mint a baromfi-telepünk úszatója a sok kacának, libának, többet fog hozni, mint régen az egész grófi uradalom. Hogy még a virághagymákból is mennyit lehet kihozni, ha mondták volna, se hittem volna el...

Hiába, hogy én vagyok az elnök, sokszor még csak szólni sem merek Lacinak, amikor a legújabb tervével előáll.

Alig tudtam megállni, hogy ne ellenkezzem vele, amikor négy-hektárnyi jó földet azzal a hosszúlevelű útilapuval vettetett be, amelyik minden évben tönkretette a Béni bácsi magheréjét. Biz azt mind megvette a Herbária gyógyszernek, s a hely több hasznot hozott, mintha tízszer akkora helyen búzát termeltünk volna. Talán már is nem köhögök annyit, mint régen, mert a saját nyersanyagból készül az a KODEIN, amit a gyógyszertárakban adnak.

- Tudod-e, hogy én min csodálkozom? Itt ezt a sok csudát mind Laci, és Panni csinálja, és kitüntetés pedig mi kapunk azért. Te jelenleg munkaérdemrendes tanácselnök vagy, én pedig Kossuth-díjas TSZ elnök, vagyis országos verseny szerint a legjobban működő TSZ elnöke.

Meg is mondtam ott az országházban, hogy a kitüntetést ne nekem adják, hanem az agronómusnak, és az iskola-igazgató-nőnknek, mert ami van, azt ők csinálják.

- Én azt mondom, hogy mégis az övék a legértékesebb kitüntetés, ez pedig a nép szeretete. Az egész falu apraja, nagyja rajong értük.

- Nézd! Az ott, a járás autója, amelyik most fordult be a sarkon. Úgy látszik, hogy látogatókat kapunk.

- Én úgy látom, hogy Haladó elvtárs, a járási tanácselnök jön. Hát, ez a mostani vezető egészen más, mint régen a főszolgabíró volt. Ez talán még akkor is kezet fogna velem, ha valóban trágys volna.

+++XV+++

Közben odaért a Járási Tanácselnök autója.

- Szerencsém van, mert mindkettőt együtt találok, akiket keresek. Szeretettel üdvözlöm a legjobb községem vezetőit.

- Mi pedig mindig szeretettel várjuk mindig, s szeretettel üdvözljük járásunk vezető emberét.

- Bevallom maguknak, hogy ide mindig örömmel jövök, szeretem az olyan helyet, ahol példamutató a munka, és értékelhető a haladás.

- Ma valóban volt haladás. Ma minden nagygazda, s minden középparaszt aláírta a belépési nyilatkozatot; a megművelhető területünk most már meghaladja a tízezer holdat.

- Akkor a legjobbkor érkeztem ide, megünnepelelhetjük a termelő-község alakulását is. Össze kell hívni estére a közgyűlést.

- Azt már össze is hívtuk; ma este a Tanács és a TSZ közös, ünnepi közgyűlést tart.

- Hiába akarok én itt valamit, mindig megelőznek, annyira jól megy itt minden. De az is biztos, hogy ma mégis enyém lesz az utolsó szó. Estére olyan vendégeket hozok ide, amilyen még nem volt Röcsögén.

- Akármikor jön ide a vendég, mi mindig szívesen fogadjuk.

- Ma örül a nép, ha a vezetői felkeresik. Régen ettől inkább félték, és volt is arra okuk.

- Eljön estére a megyei Tanácselnök is?

- Az is itt lesznek, de jönnek magasabb helyről is.

- Magasabb helyről? Csak nem a központi Pártvezetőségtől?

- Vagy talán a kormány részértől valaki?

- Innen is, onnan is. Tény, hogy holnap Röcsögéről írnak az összes lapok. Az Elnöki Tanács elnöke a község két legjobb dolgozójának itt helyben fogja átadni a „SZOCIALISTA MUNKA HŐSE” című kitüntetést, és az azzal járó pénzjutalmat.

- Nahát! Az egész falura nézve nagy kitüntetés, nagy megtiszteltetés. Tudják-e már az érdekeltek?

- Ők csak az átadásnál értesülnek arról. De maguknak elárulom, hogy Beke László agronómusról, és Bedő Panna iskola-igazgatónőről van szó. Ők lesznek a kitüntetettek.

- Ezek aztán igazán megérdemlik, mert ennek a kettőnek köszönhetünk minden sikerünket. Nekem talán a legnagyobb öröm, mert mindig szégyenkeztem előttük, hogy és én Kossuth-díjas vagyok. Ezután büszke leszek erre.

- Hány órára hirdették meg a gyűlést?

- Nyolcra. Azután kultúrműsor lesz, színdarab, melyet éppen az egyik kitüntetettünk írt. Színdarab után tánc lesz.

Ezen majd egy keveset változtatunk, mert a pesti vendégeink hat órára érkeznek ide, tehát akkor kell megtartani a gyűlést. Nem lesz hosszú a ceremónia.

- Az a jó. Így legalább lesz idő egy jó kiadós lakomára is, a TSZ vezetősége vendégül lát minden jelenlévőt, s a község egész lakosságát, mert ez ma mindenkinek az ünnepe.

Borcsa és Marcsa azt úgy rendezik, hogy hetedhét határon híre lesz.

- És ez majd nem ront a munkaegységen?

- Sőt! Inkább javít! Nagyobb lesz a munkakedv, nő a versenyszellem, hiszen azokat tüntetik ki, akiknek ők mindent köszönhetnek.

Aztán az is tény, hogy van miből ünnepelni. Ma a parasztságunk azt, aki dolgozik, nagykanállal eszik, nem úgy, mint régen a herék, a kizsákmányolók.

- Akkor csak intézkedjenek, hogy a lakosság idejében értesüljön a változásról. Hallom, hogy már itt hangosbeszélő is működik.

- Nagyszerűen működik, csak pontosan ma nem, ugyanis transzformátor csere van.

- Akkor hogy tudják megoldani a hirdetést, mert azt nem lehet mellőzni.

- Biz' ez egy kicsit fogas kérdés.

- Az mégsem nehéz dolog.

- Miért nem nehéz, Borcsa néni?

- Ezer éve nem láttuk Borcsa nénit, adjon tehát tanácsot, hogy hirdessünk?

- Tanácsot azt adhatok, mert nem kerül pénzbe. Amint látjátok, még élek, és amint mondták nekem, holnaptól kezdve én leszek a tyúkok és a libák brigadérosá. Így hát a mai naptól kezdve én kormányozom a legtöbb élőlényt a faluban. Hát járási elvtárs, a mai szent napon én is beléptem a TSZ-be!

- Emlékszik-e még, hogy mennyit kapacitált, s nem sikerült?

Viszonzásul a jövő évben akkora libamájat küldök, hogy a kalapja is megtelik azzal.

- Úgy látom Borcsa néni, magának ördöge van. Éppen az előbb emlegettük. Tudna-e Marcsával este hétóra ra valami jó, kiadós vacsorát összeütni? Lesz egy néhány vendégünk, és ráadásul az egész falu...

- Csak nem hibbantál meg, hogy feladod az aggregénységedet? A TSZ elnök csemetéi nem öröklék a trónt, de különben is Marcsa letőri a derekadat, ha más fehérnépre pislogsz, vagy holmi bigámia-félre gondolsz. Bánja a fene, hogy milyen címen vendégeskedtek.

Ha lakoma kell, mi Marcsával megrendezzük, csak legyen miből! A régiek azt tartották, hogy üres kamrának bolond a gazdasszonya!

- Attól nem kell félni, minden, amit csak akar, rendelkezésére áll. Van a raktárban minden, állatot meg olyat és annyit vághat, amennyit akar.

Egyszer eszik Röcsögén az ország első embere, és még sokan mások...

- Rendben van, lesz minden, de ide több kéz kell. Rendeld be a málnás- és levendulás lányokat, azok úgy is csirkék még, így valószínűleg is hozzám tartoznak. Aztán este a felszolgálatot is elvégezhetik. Amilyen szemrevalók vannak köztük, nem állok jól, hogy valamelyik fővárosi nagyfejű közülük választ feleséget.

A vacsorával tehát rendben volnánk... De azt mondta Borcsa néni, hogy sok férfinak van szeme, de nem lát. Ezt hogy értette?

- Úgy, hogy itt ül most is alig pár lépésre a legjobb hangos-hirdető, a volt kisbírónk, Ferke... Ő a legjobb kisbíró, vagy, - ahogy ti nevezitek - nyugdíjas segédhivatalnok.

- Nem segédhivatal, hanem hivatalsegéd.

- Egy kutya az, a köpönyeg kifordítva is csak köpönyeg.

Itt az a lényeg, hogy ha Ferke dobolni kezd, még a betegek is felkelnek az ágyból, s a lakomátokból még a kutyáknak sem marad csont...

Ha ő dobol, legalább hallok újra egy pár jó zaftos dolgot. Ferke! Ferke te! Siess ide! Az elvtársak doboltatni szeretnének veled! No, itt van a legjobb hangos-hirdető! De én megyek, előkészítem az esti lakomát.

- Ferke! Megtennéd-e, hogy kidobolsz valamit? Javítják a transzformátort, és így a hangos-hirdető nem működik...

- Hiába, a gép, csak gép, az ember az ember; bennem sohasem romlott el a transzformátor, vagy mi a fészkes fene... Az igaz, hogy engem akkoriban mindig jól olajoztak az asszonyok. Mikor jól sikerült a hirdetés, a dobolás végén mindig két példányban láttam Marcit, az unokámat. Kár, hogy nincs belőle kettő, remek fickó az.

- Akkor, mint látom, itt minden rendben van. Én indulok, addig még körbeszaladom a járásomat. Ne feledjék, hogy pontosan hatkor itt leszünk.

A viszontlátásra!

- Együtt leszünk, szeretettel várjuk a vendégeket.

- No, Ferke! Keresd elő a dobot, aztán jöjj utánunk az irodába; ott megtudod, hogy mit kell kidobolnod!

- Tudtam én azt, hogy még egyszer rám fognak szorulni. Hiába, a gyakorlat, az gyakorlat!

Dobolni azt igazán jól tudtam mindig. Mikor valami kedvünkre valót mondtam, majd megettek az asszonyok. Itt is egy kupica, ott is egy kupica, itt egy pohár bor, ott egy másik pohár... Minden dobolás végén rózsaszínben láttam a világot. Többször az is előfordult, hogy a Marci gyereknek kellett megmutatni nekem, hogy melyik az én házam, melyik az én portám.

Erről jut eszembe, hogy Marcit most még a kártyavető sem találná meg; hát akkor ki fogja betanítani nekem a dobolnivalót? Mindegy, majd valahogy csak lesz. Így talán még jobban sikerül a dobolás. Megyek, mert várnak!

+++XVI+++

- Ahogy Ferke bement az irodába, Laci megérkezett a találkozóhelyre, azért, amit Panival megbeszélt, de az ősi szokás most is bekövetkezett; a nő az, aki késve érkezett.

- Így volt idő gondolkozásra.

- Csak sűg-bűg a két öreg. Engem meg sem kérdeznek, és intézkednek. Hogy valami készül, az már biztos. Azt én is hallottam, hogy Borcsát megbízták, hogy Marcsával készítsenek valami lakomát estére, amelyen részt vesz majd az egész falu... Ezt helyeslem, a mi dolgozóink megérdemlik. Aztán telefonon berendelték mind a málnás, és a levendulás leánykákat. Ezekkel ugyan teljes mértékben csak én rendelkezhetek, de most bánja a fene; azok igazán megérdemlik mind a lakomát, mind a későbbi táncmulatságot. Legalább a következő napokon jobb kedvvel dolgoznak. Abban is igazat adok az elnöknek, hogy telik, van miből...

Azt is meg kell ünnepelni, hogy ma mind beléptek a szövetkezetbe az eddig húzódó virilisek és középparasztok; miénk már az egész határ, de még a környező községeké is: így ez most már valódi nagybirtok, ezzel meg lehet valami komolyabb dolgot is kezdeni...

- A sikereink legfőbb titka, hogy a közelünkben van a Balaton, ahol nyáron megfordul az egész ország, de még külföldiek is sokan. Itt mindent eladhatunk. Annyit nem tudunk előállítani, hogy elég lenne. Csak úgy dül a pénz a szövetkezet pénztárába. Még azt is megérem, hogy tőkepénzesek leszünk, kapitalisták a szocializmusban.

Sokszor azon töröm a fejem, hogy még mit építhetnénk?

Az állatainknak olyan istállójuk van, hogy régen örömmel laktak volna abban az emberek. Már van mindenféle gazdasági épületünk is. Iskolát már építettünk, most épül egy középiskolánk.

Van kultúrházunk. Minden házban van villany, mindenféle háztartási gép. A törpe-vízmű is remekül működik.

Borcsa és Marcsa néni csak csavar egyet a csapon, és ott helyben a víz, nem kell a gémes- vagy kerekes-kútra szaladgálni sem.

- Mi az, Laci bácsi? Hol morog, hol hangosan beszél... Nincs az ötödik kerekével valami baj? Vagy talán a fejések kidobták az irodából, úgy, mint hajdanában, és most egy summás csoport összeállításán töri a fejét?

Ma már nehéz dolga lesz a leánykáinkkal, ha félrészeseket keres. Ezek már öntudatosak; keresnek legalább is annyit, mint a férfiak.

Ha csak én be nem állok félrészesnek. Akarja, hogy jelentkeznek?

- Igen. Jelentkezz, Panni! Most már igazán senki mást nem viszek félrészesnek, csak tégedet...

- Azt tudom, hogy Rózsa nem megy. Azt is tudom, hogy most nincs Jutkája, akit magával vihetne. Úgy gondolja tehát, hogy ha már nem akad más, én is megfelelek?

- Nem látod be, hogy te akkor csak gyerek voltál. Most más a helyzet, most már jöhetsz...

- Most veszem észre, hogy megint tegez. Valami magyarázatot kérek, hogy miért vagyok az egyik pillanatban Magácska, a másik pillanatban Panni te?

De mi ez? Figyeljünk! Laci bácsi! Hallgassa! Dobolnak! Megfordult a világ! Ez csak Herke Ferke lehet. Nincs villany, mert javítják a transzformátort, és úgy látszik, hogy valami sürgős dobolnivaló akadt. Már kezdi is. Figyeljünk!

- Adatik tudtára mindenkinek, akit illet. Az elöljáróság... Fenét elöljáróság, hiszen olyan már nincs. Legyen inkább Tanács!

Egykutya az. Hiába, no, kijöttem a gyakorlatból. Tehát közhírré tesszük... - ez se jó, mert nem vagyok a fejések közt... így jó: tudatom mindenkivel...

Előszőr: Mindenki azonnal takarodjon haza, ma nincs munka!

Másodszor: Mindenki vegye elő az esztét. A fenét az esztét, ma arra nincs szükség... a ruháját vegye elő, de a legszebbet. Mindenki csípje ki magát akkurátusan! Holmi vendégek is lesznek.

Harmadszor: Este hatkor mindenki legyen a TSZ-ben, mert lakoma lesz.

Oda nem csak nézni megyünk, mint régen, hanem falni is. Bocsa néni, meg Marcsa néni már főzi is a sok mismást. Abból mindenkinek jut bőven; fizetni sem kell, csak úgy potyára... Bor is lesz dosztig...

Negyedszer: Mi következik? - Felcseréltem. A harmadszor következik negyedszer.

Evés előtt gyűlésezünk. Hogy az hogyan megy, azt mindenki tudja. Beszélnek, szavalnak, szónokolnak, papolnak.

A jó vacsora megéri, hogy azt is végighallgassuk.

Ötödször: Kilenckor a moziban színház lesz. A kultúrosok adnak valami szerepet, amit Pannika firkált össze unalmában.

Valami félrésztesről lesz szó.

Úgy hallottam, hogy ebben Beke Laci agronómus és Bedő Panni iskolaigazgató összejátszanak... Megint hiba csúszott be, mert ezek nem ebben a pontban vannak. Ezek nem az ötödször, de hányadszor.

Emlékszik a fene; csak egy bizonyos, hogy ez a kettő összetartozik. Azután tánc kivilágos-virradatig...

- No, ez ugyan jól megadta nekünk...

- Látod, Panni? Most én mondom, hogy megaranyozzák... Ez mondta úgy, jó falusiasan, parasztosan, amit én ma hosszú körmondatokban jól kicifrázva akartam neked elmondani. Nincs itt semmi kétség, ő megmondta, hogy ez a kettő összetartozik... Ehhez én csak annyit tehetek hozzá, hogy viszlek Panni félrésztesnek...

- Nem lehet, mi nők már egyenjogúak vagyunk.

- Csacsi vagy, Pannikám! Ma más az értelme ennek. Fele neked, fele nekem mindenből... Mi valóban félrésztesek leszünk jóban, rosszban, örömben és bánatban, munkában, szeretetben... Jössz velem?

- Most én mondom, hogy csacsi vagy, Lacikám! Én mindig is menni akartam...

+++XVII+++

- Hát, Marcsám, Ferke mai dobolása is minden pénzt megér.

- Valóban, ma is jókat mondott. De nézz csak oda! Nézd azt a Lacit! Hogy nyalábra kapta azt a Pannit!

Majd mindjárt eligazítom mind a kettőnek a fejét!

- Nyughass már, Marcsa! Ne zavarod a fiatalokat! Ne irigykedj! Te is voltál fiatal. Neked is jólesett, mikor Samu úgy istenigazában megropogtatta a derekadat. Ennél a Lacinál igazán nem találhatnál jobb férjet Panninak. Nincs ugyan Lacinak huszonkét hold földje, de az biztos, hogy tízezret is jól el tud kormányozni...

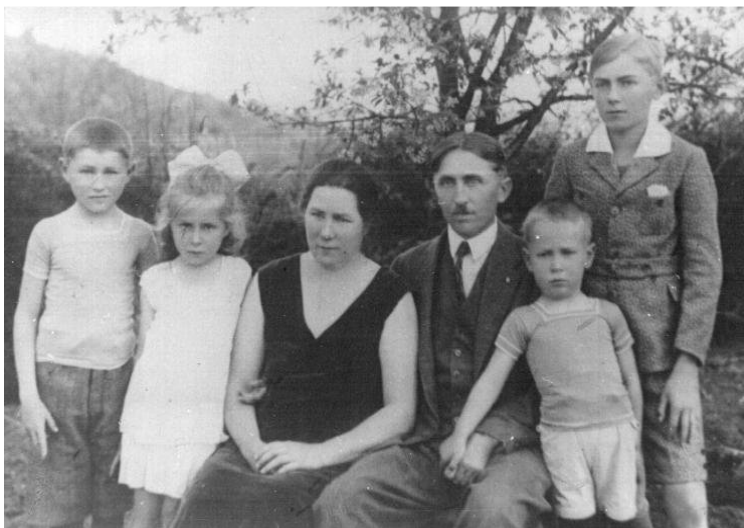
Igaz, hogy csak zsellér gyerek, de az igaz, hogy okos ember.

Az is igaz, hogy Pannit sem akármilyen bordában szőtték.

Tőled örökölte azt a jó beszélő-készségét. A múltkor elhallgattam, hogy két álló óráig egyfolytában papolt az asszonyoknak.

Azt elismerem, hogy mi csak megszakításokkal bírunk ilyen sokáig beszélni. Ne féltsd te Lacit! - Ő, amint látod, tudja, hogy lehet egy hosszú kerepelés végre pontot tenni. Már elég régóta nézzük, de Panni azóta nem juthatott szóhoz...

❧ Vége ❧

1931 Finta István családja. Középen a szülők,
balról jobbra a gyerekeik: István, Katalin, és jobbra András és Gusztó